نەوژین

ژمارە (٣٦) تشرینی دوەمی ٢٠١٩

مانگنامەیەکی تایبەتە بە پرسەکانی ژنان، رادیۆی دەنگ بە پاڵپشتی سندوقی نیشتمانی بۆ دیموکراسی NED ئەمریکی لەگەڵمیان دەردەکات

سوالّکردن.. فێربون یان ناچاری؟

»«3

گەرمیان، سالّێک بە بێ ژن کوشتن

چالاکوانان: توندوتیژی دەرونی جێگەی توندوتیژی جەستەیی گرتوەتەوە

دوای هاوسەرگیریش دەگەڕێنەوە خوێندن

»«2

«تەنها لەبەرئەوەی کچین، ناهێڵن وەرزش بکەین»

»«5

«حاشور» چیە و سود و زیانی چیە؟

»«10

■ نەوژین

بەڕێوبەرایەتی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزانی لەگەرمیان ئاشکرای دەکات لەماوەی نێوان سالّیادی رۆژی جیهانی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی دژ بە ژنان لە پارسالّ و ئەمسالّدا، هیچ حالّەتێکی ژن کوشتن و خۆکوشتنی ژنان لە سنوری گەرمیان دا تۆمار نەکراوە.

٢٥ی تۆقەمبەر، لەلایەن رێکخراوی نەتەوەیەکگرتوەکانەوە بە رۆژی جیهانی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی دژ بە ژنان دەستنیشان کراوە، لەم رۆژەشدا سەرباری چالاکی جۆراوجۆری پەیوەست بە توندوتیژی دژ بە ژنان و بەرەنگاربونەوەی، ئاماری تایبەت لەبارەی حالّەتەکانی توندوتیژی دژ بە ژنان بلّاودەکرێتەوە.

ئەمسالّ بەڕێوبەرایەتی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزانی و ئافرەتان لەگەرمیان، ئاماڕێکی وردی لەبارەی حالّەتەکانەوە رانەگەیاند، بەلّام وەکخۆیان هێمای بۆ دەکەن، هیچ حالّەتێکی ژن کوشتن تۆمار نەکراوە.

رائید: فریاد هیدایەت، وتەبێژی بەڕێوبەرایەتی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزانی و ئافرەتان لەگەرمیان، بە (نەوژین)ی وت: ئەمسالّ هیچ حالّەتێکی کوشتنی ژنان و خۆکوشتنی ژنان تۆمار نەکراوە.

ئاماژەی بەوەشکرد حالّەتەکانی تۆمارکردنی سکالّای دژ بە توندوتیژی و پێشێلکاریەکان زیادی کردوە، بەلّام بەوردی ئاماژەی بە ژمارە و رێژەی سکالّاکان نەدا.

لایخۆشیانەوە چالاکوانانی بواری مافەکانی ژنان، جەخت لەوە دەکەنەوە کە رەوشی توندوتیژیەکانی دژ بە ژنان لە هەندێک رووەوە لەگەرمیان باشتر بوە، بەلّام هێشتا ئالەنگاریی و پێشێلکاریی زۆر ماوە.

لەمیانەی مێزگردێکی یەکەی رۆژنامەوانی مافەکانی مرۆڤی سەر بە رادیۆی دەنگ کە بۆ ١٠ ژنی چالاکوانی بواری ژنان رێکیخستبو، بەشداران ئاماژەیان بۆ ئەوە کرد کە لەروی حالّەتە قورسەکانی توندوتیژی وەکو کوشتن و خۆکوشتن، گەرمیان هەنگاوێکی باش لەمسالّدا چوەتە پێشەوە، بەلّام لە بواری تر دا کێشەی زۆر هەیە.

لەو مێزگردەدا کە پوختەکەی لەلاپەڕە (٦ و ٧)ی ئەم ژمارەیەدا بلّاوکراوەتەوە، ژنانی چالاکوان ئاماژەیان بەوەکردوە کە توندوتیژی دەرونی، جێگەی توندوتیژی جەستەیی گرتوەتەوە، هەروەک باسیشیان لەو بەرەوپێشەوەچونانە کردوە کە لە هەندێک بواردا هاتوەتە ئاراوە، بەلّام لەوانیشدا رێگری هەیە.

ئەو کەسانە ئاشکرا دەکرێن کە لە لایەن ژنانەوە سکالّای توندوتیژیان لە دژ دەکرێت

■ نەوژین

چالاکوانان داوا دەکەن هاوشێوەی بلّاوکردنەوەی ئاماری ژمارەی قوربانیانی توندوتیژی، ژمارەی ئەو کەسانەش بلّاوبکرێتەوە کە توندوتیژی بەرامبەر بە ژنان دەکەن و یاسا لێپێچینەوەیان لەگەڵ دا دەکات، وتەبێژی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزانیش دەڵێت: بڕیار لەسەر ئەو بابەتە دراوە.

قیان سابر، چالاکی بواری مافەکانی ژنان، بە (نەوژین)ی وت: لە کۆبونەوەمان لەگەڵ بەڕێوبەرایەتی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزانی گەرمیان، داوامان کردوە وەکچۆن ئاماری ژمارەی قوربانیانی توندوتیژی دژ بە ژنان بلّاودەکرێتەوە، ئاماری ژمارەی ئەو کەسانەشی کە توندوتیژیان کردوە و یاسا لێپێچینەوەی لەگەڵ کردون، بلّاوبکرێتەوە.

ئەمەیشی بەستەوە بەوەی بۆ ئەوەی هاوڵاتیان بزانن تاچەند لێپێچینەوە دەکرێت و کەیسەکانی توندوتیژی بە ئەنجام دەگەیەنرێن.

لەبەرامبەریشدا رائید: فریاد هیدایەت، وتەبێژی بەڕێوبەرایەتی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزان و ئافرەتان لە گەرمیان، بە (نەوژین)ی راگەیاند: لەکۆتا کۆبونەوەی ئەنجومەنی دادوەریی بڕیاردراوە بۆ لەمەودوا ئەو کەسانەی کە سزادەدرێن بە هۆی سکالّای ژنانەوە لە بەرامبەر توندوتیژی و پێشێلکردنی مافەکانیان، مانگانە لە دادگاکانی کەتن و تێهەڵچونەوە ئامارەکانیان بۆ ئێمە بنێردرێت.

وتیشی: «بەمشێویە دەتوانین بزانین مانگانە چەند کەس لە ئەنجامی سکالّاکردنی ژنان سزادەدرێن و سزاکانیان بە پێی یاساکان چۆنە».

سالّانە بە پێی ئامارەکانی بەڕێوبەرایەتیەکانی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزانی، سەدان ژن سکالّای جۆربە جۆر تۆمار دەکەن، بەلّام تاوەکو ئێستا هیچ ئامارێک لە بارەی سزادانی ئەو کەسانە بلّاو نەکراوەتەوە کە ژنان سکالّایان لەسەر تۆمار کردون.

دوای هاوسەرگیریش دەگەڕێنەوە خوێندن

هاوسەرەکەم پاڵپشتێکی باش و یارمەتیدەرێکی تەواومە

خەڵکی دەیانەوێت ساردم بکەنەوە لە خوێندن

■ نەوژین، ئامینە محەمەد

کە دەوامی ئێواران لە زانکۆی گەرمیان دەستپێدەکات، لەو کاتەی دەستە دەستە فێرخوازان رو لە مۆڵەکانی وانەوەرگرتن دەکەن، دیمەنی بونی ژنانێک کە بە روخساریانەوە دیارە بەتەمەنترن لە خوێندکارانی دیکەی زانکۆ، سەرنجت رادەکێشێت. ئەوان ئەو فێرخوازانەن کە پاش هاوسەرگیری و بونە دایکیش، خەونی بەدەستهێنانی بڕوانامەی بااڵتریان وەال نەناوە.

لەگەڵ کردنەوەی بەشەکانی خوێندنی ئێواران، ژمارەیەکی بەرچاو لە فێرخوازان و بەتایبەتی مامۆستایان ئەوانەی بڕوانامەی بەکالۆریۆسیان نیە، رویان لە خوێندنی زانکۆ کردوە، (تارا)ش کە تەمەنی ٤٠ ساڵە و خوێندکارێکی تری ئەو کۆلێژەیە، باس لەوەدەکات ئەگەر پشتیوانی هاوسەرەکەی نەبوایە، ئەوا زەحمەت بو بتوانێت ئەم هەنگاوە بنێت «بەهۆی منااڵەکانمەوە بەرپرسیارێتی قورسم لەسەر شانە، بەاڵم هاوسەرەکەم ئەو بارەی بۆ سوک کردوم».

خوێندنی ژنان لەپاڵ ئەرکی کارکردن و هەروەها بەخێوکردنی منااڵ دا، وا بەئاسانی تێنەپەڕیوە.

لاولاو مستەفا، ٢٦ ساڵ، خوێندکاری بەشی ئینگلیزی کۆلێژی پەروەردەی ئێوارانە لە زانکۆی گەرمیان، باس لەوەدەکات هەرچەندە کارکردن و خوێندن و ئەرکی بەڕێوەبردنی ماڵ لە یەک کاتدا سەختە، بەاڵم وەکخۆی وتی: «ئەگەر ئامانجێکی دیاری کراوت هەبێت، گوێ بە ماندوێتی نادەیت، چونکە ئومێد هێز بە مرۆڤ دەبەخشێت».

هەندێکجاریش ئەو ژنانە لەپاڵ گرفتەکانی تر، روبەڕوی قسەی دڵشکێنەر و توانج دەبنەوە.

شەیما، لەبارەوە وتی: خەڵکی زۆر قسە دەکەن و دەیانەوێت ساردم بکەنەوە لە خوێندن، بەاڵم هەرگیز گوێ بەو قسانە نادەم، چونکە وەک وتراوە «خەڵکی بەرد لە شەمەندەفەری وەستاو ناگرن».

لە دەوامی ئێوارانی کۆلێژی پەروەردەی زانکۆی گەرمیان کە سێ بەشی تێدایە، (٨٥) خوێندکار لە رەگەزی مێن، (١٩) لەوان هاوسەرگیریان کردوە.

مامۆستا و لێپرسراوانی زانکۆش، دڵخۆشن بەو گرنگیپێدانەی کە ژنان هەیانە بۆ خوێندنی زانکۆیی.

ئاڵا عومەر، مامۆستا لە زانکۆی گەرمیان، لەبارەوە بۆ (نەوژین) وتی: «بەشداریکردنی ژنان و کچان دڵخۆشکەرە، هەرمێینەیەک هەوڵی هەرکارێک بدات بۆ گەشتن بە ئابوریەکی سەربەخۆ لەچوارچێوەیەکی دیاریکراودا، من سەپۆرتی ئەکەم».

ئەوەی مایەی تێبینیە کە زیاتر لە تۆژەکانی تر، ژنانی خێزاندار لە خوێندنەکەیان دا دەکۆشن و چاویان لە بەدەستهێنانی پلەی بەرز تڕە.

سالار مەحمود، سەرۆکی بەشی زمانی ئینگلیزی لە کۆلێژی پەروەردەی ئێوارانی زانکۆی گەرمیان، جەخت لەم قسەیە دەکاتە و دەڵێت: ئاستی فێرخوازە کچەکانی زمانی ئینگلیزی باڵیە و سالّی پار یەکەمی هەردو قۆناغەکە لە رەگەزی مێ بون و خێزانداریش بون.

لێپرسراوی هۆبەی دەرونی لە نەخۆشخانەی ژنان و منااڵبونی کەلار:

ژنان جیاواز لە جاران گرنگیی بە لایەنی دەرونیان دەدەن

■ نەوژین، خۆشبین جەالل

لێپرسراوی هۆبەی دەرونی لە نەخۆشخانەی شەهید شێرەی نەقیب بۆ ژنان و منااڵبون لە کەلار، ئاماژە بەوەدەکات لایەنی دەرونی بۆ ژنان زۆرگرنگە و بەتایبەتی لەکاتی دوگیانی، بە گەشبینیشەوە باس لەوەدەکات ئێستا ژنان زیاتر لە جاران گرنگیی بەم لایەنە دەدەن.

سەیران محەمەد، لەمیانەی دیدارێکی (نەوژین) دا، باس لە ئیشوکاری هۆبەکەیان دەکات و هاوکات ئەو کێشە و گرفتە دەرونیانەش دەخاتەڕو کە ژنان بەگشتی روبەڕوی دەبنەوە.

* ئیشوکاری هۆبەکەتان چیە؟

ئیشی ئێمە پێدانی زانیاریە دەربارەی نەخۆشیە دەرونیەکان و رێنمایی کردنی ژنانە بۆ ئەوەی لەکاتی بونی حاڵەتێکی لەو شێوەیە سەردانمان بکەن و راوێژمان پێ بکەن تاوەکو چارەسەریان بکەین.

* چۆن هاوکاری ئەو کەسانە دەکەن کە سەردانتان دەکەن؟

رۆژانە بەسەر ژورەکاندا دەگەڕێین و سیمینار ئەنجام دەدەین تا شێوازی کارکردنی هۆبەکەیان بۆ رون بکەینەوە، هەفتانەش جەلسە بۆ نەخۆشەکان دەکەین، ماوەی چاکبونەوە دەکەوێتە سەر خودی ژنەکە، رەنگە بەچەند مانگێک باش ببێت یاخود ساڵێک یان زیاتر بخایەنێت.

*هەمو کەسێک رێگە پێدراوە سەردانی هۆبەکەتان بکات؟

بەڵی، ژنان لەهەمو چین و توێژ و هەمو ئاست و تەمەنێک دەتوانن سەردانمان بکەن.

* رێژەی سەردانیکەرانتان چۆنە؟

ساڵی رابردو ١٣٥٩ کەس سەردانی کردوین، رێژەکەش لەمساڵدا روی لەزیاد بون کردوە، بەاڵم هێشتا ئاماری کۆتایمان ئامادە نیە.

*دیارترین ئەو کێشە دەرونیانەی روبەڕوی ژنان دەبنەوە چین؟

دیارترینیان کێشەی خێزانی یاخود کێشەی کۆمەاڵیەتی و خەمۆکی دوای منااڵ بونن، ئەمانە کار لەسەر دەرونی ژن دەکەن و وای لێدەکات دەرونی نا ئارام بێت.

* تاچەند بابەتی تەندروستی دەرونی لەالی ژنان بایەخی پێدراوە؟

بەهۆی هۆشیاربونەوەی کۆمەڵگە، لەجاران زیاتر گرنگی بە تەندروستی دەرونی ژن دەدرێت، ئێستا ژنان بەشێوەیەکی بەرچاو گرنگی بەتەندروستی خۆیان دەدەن و سەردانمان دەکەن.

* تاچەند گرنگە ژنان سەردانتان بکەن و راوێژتان پێبکەن؟

زۆر زۆر گرنگە کە ژنان سەردانمان بکەن، لەهەموی گرنگتر ئەوەیە متمانەمان پێ بکەن و دڵنیابن لەوەی کە نهێنیان پارێزراو دەبێت، تاکو بتوانین هاوکاریان بکەین و رێنماییان پێ بدەین.

*قسەیەک هەیە بەوەی زۆربەی ئەو ژنانەی دێنە الی پزیشک نەخۆشی جەستەییان نیە، بەڵکو نەخۆشی و کێشەی دەرونییان هەیە، رای تۆ چیە؟

ژنان فشاریان زۆر لەسەرە ئەمەیش کاریگەری دەرونییان لەسەر دروست دەکات، ئەمەش هۆکاری زۆری لەپشتە، بەهۆی کێشەی خێزانی و لێکتێنەگەیشتنی نێوان ژن و مێرد یان خراپی لایەنی مادی و ترس و قەلەقی و بیرکردنەوەی زۆر، ئەمانە سەرچاوەی تێکدانی دەرونی ژنانن کە روبەڕویان دەبێتەوە.

*بۆ ژنانی دوگیان بایەخدان بە لایەنی دەرونی تاچەند گرنگە؟

ژن لەماوەی دوگیانیدا هۆرمۆناتی تێک دەچێت، کاتێک لەڕوی جەستەییەوە کێشەی هەبو ئەمەیش توشی حاڵەتی دەرونی دەکات و کار لەسەر دوگیانی و منااڵکەی دەکات، بۆیە پێویستی یەکەم لە ژنی دوگیاندا چارەسەر کردن و پاراستنی لایەنی دەرونیەتی.

*مرۆڤ چۆن توشی نەخۆشی دەرونی دەبێت؟

هۆکار زۆرە بۆ توشبون بە نەخۆشی دەرونی، رەنگە زۆرجار بۆماوەیی بێت یان ناحاڵی بون لەنەخۆشی دەرونی کەبەدوای چارەسەردا ناگەڕێن هۆکار بێت، هەروەها ترس و شەرم کردن ئەمانە بەسەر کەسەکەدا زاڵ دەبن و چارەسەرکردن پشتگوێ دەخەن، کە ئەمەش بەداخەوە هەندێکجار سەردەکێشێت بۆ حاڵەتی نەخوازراوی وەکو خۆکوشتن.

نەوژین بەدواداچون بۆ پرسی ژنانی «سوالّکەر» دەکات

سوالّکردن.. فێربون یان ناچاری؟

■ نەوژین، دیمەن ئیسماعیل

(ئامینە) بە چیچکانەوە لە کۆتایی یەکێک لە کۆلّانەکانی ناوبازاڕی شاری کەلار دانیشتبو، دەستی بەروی خەلّکی دا پان کردبویەوە و داوای دەکرد خێری پێبکەن.

دیمەنی ئەم ژنە «سوالّکەرە» لە بازاڕی شار و شارۆچکەکان دا نامۆ نیە، بەلّکو بازاڕەکان پڕن لەو کەسانەی کە بە سوالّکەر ناودەبرێن، لەنێویشیاندا ژنان رێژەیەکی بەرچاو پێکدێنن.

لەبارەی ئەم کارەوە، قسەو باس زۆر دەکرێت، هەیە بە کەسانی کەمدەست و هەژار دەیانبینێت، هەشە پێیوایە هەژار نین و سوالّکردنیان کردوەتە پیشە، بەلّام هەتائێستا ئەوەی کەمتر لەم بارەیەوە قسەی کردوە، خودی ژنانی سوالّکەرە.

(نەوژین) لە بەدواداچونێکدا بەسەرهاتی ئەو ژنانە دەگێڕێتەوە کە لەناو بازاڕی کەلار دا کاری سوالّکردن ئەنجام دەدەن.

«١٥ ساڵە ئەم کارە دەکەم»

ئامینە، تەمەنی ٥٥ ساڵە و خەلّکی ناوچەی شارەزورە، هەمو هەفتەیەک لەگەڵ هاوڕێکانی دا دێت بۆ قەزای کەلار و ماڵان و بازاڕەکانی شارەکە دەگەڕێت بۆ سوالّکردن و کۆکردنەوەی پارە.

ئەو بەوتەی خۆی، ئەمە ١٥ ساڵە ئەو کارە دەکات.

ئاماژەی بەوەکرد کە خاوەنی ٩ منالّە (٦ کچ و ٣ کوڕ)، لە هەفتەکەدا جارێک دەڕواتەوە بۆ ماڵەوە، منالّەکانی لای براکەی دادەنێت و خۆیشی لەگەڵ هاوڕێکانی دا بە پاس دێت بۆ کەلار بۆ سوالّکردن.

وتی: «شەوان دەڕۆم بۆ خانەقین لەئوتێلی خانەقین دەمێنمەوە، رۆژانەش دێم بۆ بازاڕ و دەست بە کارکردن دەکەم و نزیک شەو دەگەڕێمەوە بۆ ئوتێل».

«رۆژی ١٥ هەزارم دەستدەکەوێت»

سەبارەت بە پیشەکەی فێر بونە یاخود ناچاری؟ (ئامینە) بە راشکاویی وەلّامی دایەوە کە وەکو پیشەیەک ئەو کارە دەکات.

لەوبارەوە وتی: «فێری ئەم ئیشە بوم، بۆ بژێویمان باشە، رۆژانە ١٥ بۆ ٢٠ هەزار دەردەکەم و شوکری خوا دەکەم، هەر کاتێک رۆشتمەوە بۆ ماڵەوە کرێ خانو و مەسروفی منالّەکانم دەکەم و دەگەڕێمەوە بۆ ئێرە».

«سوالّکردنم ناچاریە»

سوهەیبە، ژنێکی تری کە هەر لە بازاڕی شاری کەلار دا سوالّ دەکات. ئەو تەمەنی ٤٥ ساڵە و ماوەی ١٠ ساڵە ئەم کارە دەکات.

وەکخۆی هێمای بۆ کرد، بێوەژنە و خاوەنی ٣ منالّە. بۆ (نەوژین) وتی: «مێردەکەم مردوە، منیش توانای ئیشی ترم نیە، بۆیە ئەم کارە دەکەم، خەلّکیش هاوکارمانن».

جەختیشیکردەوە کە ناتوانێت واز لەم «پیشەیە» بهێنێت و کاری تر بکات.

«پۆلیس بەدوامانەوەیە»

حالّەتەکانی گرتن و راوەدونانی سوالّکەرەکان، لە حالّەتە بەرچاوەکانن، ئەوانەی ئەو کارە دەکەن باس لەوە دەکەن بە بەردەوام دەستگیر دەکرێن لەلایەن پۆلیسەوە.

سوهەیبە، لەوبارەوە وتی: «تەنیا لەمساڵ دا زیاد لە ١٠ جار کەلەپچە کراوەتە دەستم و براوم بۆ زیندان، لەوێ وەرەقەمان پێ پڕ دەکەنەوە بۆ ئەوەی جارێکی تر ئەم ئیشە نەکەین، دواتر ئازادمان دەکەن، ئێمەش دەگەڕێینەوە سەر ئیشەکەمان».

بە پێی ئاماری بەرێوەبەرایەتی پۆلیسی گەرمیان، لە ٦ مانگی یەکەمی ئەمساڵ دا لە سنورەکە، ٧ کەس بە تۆمەتی سوالّکردن دەستگیر کراون، چوار لەوانە پیاو و سیانیشیان ژن بون، ئەم رێژەیەش لەچاو ساڵی پار زیاتر بوە، لەو ساڵەدا ٤ سوالّکەر دەستگیر کراون (٣ پیاو و یەک ژن).

بەناوی هەژاریەوە خەلّک فریو دەدەن

رای هاوڵاتیان لەبارەی سروشتی کاری سوالّکەرەکانەوە جیاوازە، بەلّام بەگشتی لەئێستادا ئاراستەکە بەوە دەچێت کە کارەکەیان وەک پیشە دەبینن تا وەکو ناچاریەک، هەشە باس لە «رەفتاری خراپی» هەندێک لەو سوالّکەرانە دەکات.

شەیما، ژنێکی دانیشتوی یەکێک لە گەڕەکەکانی شاری کەلارە، باس لەوەدەکات رۆژێک لەکاتی سەردانیکردنی دو ژنی سوالّکەر بۆ ماڵەکەی، بەزەیی پێداهاتونەتەوە و بردونیەتە ماڵەوە، بەڵام ئەوان فرسەتیان هێناوە و دزیان لێکردون.

«کاتێک بە هۆش هاتمەوە هەمو ماڵەکەمیان تێک دابو، برێک پارەیان دزی بو، بەڵام پۆلیسمان لە روداوەکە ئاگادار نەکردەوە، نەمانویست خەلّک بزانێت». (شەیما) وای وت.

وادیارە ئەم حالّەتەی لە (شەیما) قەوماوە، تەنیا حالّەت نیە، چونکە وەک وتەبێژی پۆلیسی گەرمیان ئاماژەی بۆ کرد، لەمساڵدا حالّەتی تری هاوشێوە هەبوە.

بەناوی سوالّکەریەوە خاوەن ماڵیان بێهۆش کردوە

عەلی جەمال قەدوریی، وتەبێژی پۆلیسی گەرمیان، بۆ (نەوژین) ئەوەی رونکردەوە، حالّەتی وەها هەبوە کە سوالّکەرەکان هەستاون بە بێهۆشکردنی خاوەن ماڵەکان و دزیکردن لێیان.

وتی: «پیاوان و ژنان لە ماڵەکان دا گەڕاون بە ناوی سوالّکردنەوە، بەڵام دزیان کردوە، بە بەکارهێنانی دەرمانی بێهۆشکردن و خەواندن، خاوەن ماڵیان لە هۆش بردوە و دزی خۆیان کردوە».

پۆلیس: دەستگیریان دەکەین

وتەبێژی پۆلیسی گەرمیان، جەخت لەوەش دەکاتەوە کە لە هەرکوێ سوالّکەرەکان ببینن دەستگیریان دەکەن.

عەلی جەمال، وتی: «لەهەر کوێ سوالّکەر ببینرێت لەلایەن پۆلیسەوە دەستگیر دەکرێت و دەنێردرێتەوە بۆ شاری خۆی یان دور دەخرێنەوە لە شار، ئەمەش دوای پرکردنەوەی بەلێننامە کە تیایدا بەلّێنی وازهێنان بدات لەم ئیشە».

تۆڕێکی تێکدەدەن

تۆڕێکی کۆمەلّایەتی رایوایە بونی دیاردەی سوالّکردن، کاریگەریی دەبێت لەسەر ئارامی کۆمەلّگا.

چۆمان ئەحمەد، تۆڕەری کۆمەلّایەتی، بۆ (نەوژین) وتی: «ئەمانە لە منالّیەوە فێرکراون و بەلایانەوە ئاساییە دەست بۆ خەلّک رابکێشن و داوای سوالّ بکەن».

وتیشی: چەندین روداوی دزی کردن و دەستدرێژی کردنە سەر خاوەن ماڵ لە لایەن سوالّکەرەکانەوە روی داوە.

شەرع چی دەڵێت؟

زۆرێک لە سوالّکەرەکان، لەکارەکەیان دا سوزی ئاینی خەلّکی دەجوڵێنن و هانیان دەدەن بۆ ئەوەی خێریان پێبکەن و پارەیان پێبدەن و هاوکاریان بکەن.

لەبارەی ئەوەی شەرع و بەتایبەتی ئاینی ئیسلام لەمبارەیەوە چۆن دەدوێت، م. ئەحمەد وەرتی، مامۆستای ئاینی، رونکردنەوە بۆ (نەوژین) دەدات.

وتی: «لە روی ئاینیەوە سوالّکردن ڕێگە پێدراوە ئەگەر پێویست بێت».

زیاتر رونیکردەوە: سوالّکردن ئەگەر بێتو کەسەکە پێویستی پێی بێت، ئەوا شتێکی ئاساییە، بەڵام نەک بەو جۆرەی ئێستا بوە بە دیاردە و لەناو کۆڵان و بازاڕەکان ئەوەی پێویستی پێبێت و پێویستی پێنەبێت، سوالّ بکات.

وتیشی: «ساڵی ٢٠١٢ پرۆژە یاسایەکمان پێشکەش بە پەرلەمان کرد، تیایدا داوامان کردبو ئەو سوالّکەرانە ئیشێکیان بۆ بدۆزرێتەوە بۆ ئەوەی واز لەم کارە بهێنن، بەڵام یاساکە پەسەند نەکرا و فەشەلی هێنا».

سوالّکردن تاوانە

لەیاسا کارپێکراوەکانی عێراق و کوردستان دا، سوالّکردن وەکو تاوان هەژمار کراوە و سزای بۆ دیاریکراوە.

دلشاد محەمەد، پارێزەر، لەمبارەیەوە رونکردنەوەی بۆ (نەوژین) خستەڕو: بەپێی یاسای ژمارە ١١١، مادەی ٣٩٠ و ٣٩١ی ساڵی ١٩٦٩ی هەموارکراو، سزای بۆ سوالّکردن دیاریکردوە.

ئەو پارێزەرە وتیشی: «لەمادەی ٣٩٠ دا هاتوە ئەگەر سوالّکەرەکە تەمەنی سەرو ١٨ ساڵ بو و سوالّکردنەکەی شەرعی بو و لە شوێنی گونجاو بو، سزاکەی یەک مانگ بەندکردنە، بەڵام ئەگەر لە ئەنجامی سوالّکردنەکەدا بریندار بون و پێکان رویدا سزاکەی ٣ مانگ بەند کردنە».

هەرچی مادەی دواتری ئەو یاسایەشە، وەکو پارێزەر (دلّشاد محەمەد) خستیەڕو، تیایدا هاتوە ئەگەر سوالّکەر لەمالێک یاخود دامودەزگایەک سوالّی کرد و زیانی گەیاند بە شوێنەکە، سزا دەدرێت بە یەک ساڵ بەند کردن.

ئاماژەی بەوەشکرد ئەگەر سوالّکەرەکە تەمەنی لە خوار ١٨ ساڵ بو، ئەوا بە نەوجەوانان هەژمار دەکرێت و سزا دەدرێت.

> رۆژانە ١٥ بۆ ٢٠ هەزار دەردەکەم

> ئەمانە لە منالّیەوە فێری سوالّکردن کراون

نەرمین عوسمان فەقێ سەعید:

بەشداری ئافرەتان لەکایەی سیاسی لەگەرمیان کەمی کردوە

■ نەوژین

ژنە کادیرێکی پێشکەوتوی حزبی شیوعی، باس لەوەدەکات کە بەشداریی ژنان لەکاری سیاسی دا لەگەرمیان پێشتر کارا تر بوە وەک ئێستا، پێیشیوایە هۆکارەکەی رێگرییە کۆمەڵایەتی و نێرسالاریەکانن.

نەرمین عوسمان فەقێ سەعید، کادیری پێشکەوتوی حزبی شیوعی و ئەندامی پێشوی محەلی گەرمیانی هەمان حزب، لە دیدارێکی (نەوژین) دا باس لە پرسی بەشداریی ژن لەکاری سیاسی دا دەکات لەگەرمیان و پێیوایە بەشداریی کارای ژنان لەم بوارەدا، کارێکی گرنگ و پێویستە.

* بەشداریی ژنان لە کاری حزبی و سیاسی دا لەگەرمیان چۆن دەبینی؟

بەگشتی بەشداری ئافرەتان لەبواری سیاسی دا بە ئاستێکی مامناوەند دەبینم، سالانی رابردو ئاستی بەشداریەکە باشتر بو و زۆر ئافرەت هەبون کە چالاک بون و کاریان دەکرد لە بواری سیاسی دا لە گەرمیان، بەڵام ئێستا ئەو چالاک بونە کەمی کردوە، ئەمەش تایبەت نیە بە حزبێکەوە، بەڵکو هەمو حزبەکان کاڵ بونەوەی رۆڵی ئافرەتانیان پێوە دیارە.

* ئەو لاوازیەی کە باست لێوەکرد لە بەشداریی ژنان دا لە بواری سیاسەت دا لە گەرمیان، لە رابردو و ئێستاشدا هەر هەبوە، هۆکارەکەی چیە بە رای تۆ؟

نەخێر من پێموانیە لاوازی هەبوبێت یان ئەو بابەتە لاوازی بێت، بەڵکو بابەتە گرێدراوە بە هەندێک پرسی تر‌ەوە، بەو مانایەی ئەگەر دابونەریتی کۆمەڵایەتی و رەگەزی بەرامبەر رێگری نەکەن لە هاتنە پێشەوەی ئافرەتان دا، ئەوا بە هیچ شێوەیەک ئافرەتانیش لاواز نابن لە کار و ئەرکەکانیان دا.

> سیاسەت بە بەشداریی هەردو رەگەز باشتر ئەنجام دەدرێت

* لەگەڵ ئەم بەشداریەدا، تاچەند ژنان توانیویانە جێی خۆیان بکەنەوە لە کاری سیاسی دا؟

پێموایە تائاستێکی باش، چونکە ئەو ئافرەتانەی کاری سیاسی دەکەن ئەوانەن کە بە بەردەوامی لەو کارەدا جێی خۆیان کردوەتەوە، وایدەبینم ئافرەتان لەم رووەوە کەمتەرخەم نین، چونکە ئافرەت ئەگەر رێگری لە بەردەمی دا نەبێت، دەتوانێت کاری خۆی بکات و رۆڵی هەبێت و لەو ئەرکەیشی دا کەمتەرخەم نابێت.

* زۆرجار لەم بوارەدا رەخنە لە حزبەکان دەگیرێت، واتا دەوترێت ئەوان رۆڵیان لاوازە لەهێنانە پێشەوەی ژنان دا، ئایا رات لەمبارەیەوە چیە و بەتایبەت لەناو حزبی ئێوە تا چەند ئەو دەرفەت و بوارە رەخسێنراوە؟

بەرای من پەرەدان بە رۆڵی ئافرەتان لەناو حزبەکان دا ئێستا کاڵ بوەتەوە، چونکە جاران لەناو کایەی سیاسی و حزبی دا، بەشداریی ئافرەتان زیاتر بو لە ئێستا.

هەرچی پەیوەندیدارە بە حزبەکەی منیشەوە، ئەوا حزبی شیوعی تاکە حزب بوە کە ئافرەت کاری تێداکردوە لە شاخ و لە رێکخستنەکانی ناو شاریش دا، ئێستاش بواری داوە و کار بە کۆتای ئافرەت دەکات لە هەمو پایەکانی حزبی، بۆ ئەوەی رێژەی ئافرەت زیاتر بێت لە کاری سیاسی و رێکخراوەیی دا.

* قسەیەک هەیە بەوەی ژنان ناتوانن لەکاری سیاسی دا سەرکەوتو بن، وەک ئەزمونی خۆت تاچەند پێتوایە گونجاوە ژنان کاری سیاسی بکەن و سەرکەوتو بن تیایدا؟

هەر ئافرەتێک حەز و ئارەزوی بۆ هەر کارێک هەبێت سەرکەوتو دەبێت، راستە کاری سیاسی گرانە، بەڵام ئافرەت تاکێکە لەم کۆمەڵگایە و گرنگە کاری سیاسی بکات، چونکە ئەو کارە بە بەشداریی هەردو لا واتا هەردو رەگەز باشتر ئەنجام دەدرێت، بۆیە وای دەبینم کە نەک هەر گرنگیی، بەڵکو پێویستە ئافرەتان کاری سیاسی بکەن شانبەشانی پیاوان، چونکە هەردولا تەواوکەری یەکترن، ئێستا لە هەمو بوارەکانی کارکردن دا ژن و پیاو پێکەوە کار دەکەن.

ژنان لە سیاسەتیش دا روبەڕوی توندوتیژی دەبنەوە

■ نەوژین

ئایا تائێستا زانیوتە لەپاڵ جۆرە جیاوازەکانی توندوتیژی دا، ژنان لە گەرمیان و هەرێمی کوردستان روبەڕوی جۆرێکی تر لە توندوتیژی دەبنەوە، کە ئەویش توندوتیژییە سیاسیە؟

لە هەرکام لەو ژنانە بپرسیت کە لە کایەی سیاسی دا کاردەکەن لەگەرمیان و کوردستان لەبارەی ئاستەنگەکانی بەردەمیان لە کارکردنیان دا لەو کایەیە، ئەوا بێگومان یەکێک لەو خاڵە گرنگ و بنەڕەتیانەی باسی دەکەن، روبەڕوبوونەوەی لێشاوی هێرشی مەعنەویی و هەوڵدانە بۆ لێدان و ناوزڕاندنیان.

ئەو ژنانەی لەم بوارەدا کاردەکەن، باس لەوەدەکەن ئەو وێنا کەلتوورییەی لە کۆمەڵگادا لە بارەی ژنەوە هەیە، پەڕپوتەوە بۆ ناو سیاسەتیش، بۆیە ئەوان لەکاتی کارکردنیان دا لەم بوارەدا، روبەڕوی ئاستەنگ دەبنەوە تا دەگات بە توندوتیژی بەرامبەرکردنیان.

شیرین شێخ حسێن، کارگێڕی مەڵبەندی گەرمیانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، لە دیدارێکی پێشوی (نەوژین) دا، باس لەوەدەکات کۆمەڵگا بە چاوێکی کەمتر لە پیاو سەیری ژن دەکات، ئەمەش هۆکارە بۆ ئەوەی ژنان بەشی پێویست نەیەنە ئەم بوارەوە.

دەڵێت: «بێگومان ئاستەنگی زۆر هەبوە، نەک هەر لە ناو حزب، بەڵکو لە هەمو کایەکانی تریش ئاستەنگ هەیە بەتایبەت بۆ ژنان، چونکە ژنان بە پلە دو بینراون و کەم توانا تەماشاکراون».

بەپێی ئامارە فەرمیەکان، ژنان لەسەر ئاستی جیهان دا تەنها ٢ ,٥٪ی سەرۆک حکومەتەکان و ٦, ٦٪ی سەرۆکی وڵاتان و ٢٤٪ی کۆی پارلەمانتارانی جیهان پێکدێنن.

هەرچی هەرێمی کوردستانە، رێژەکە لەنێوان هەڵکشان و داکشان دایە، رەنگە ئێستا باشترین ساتی ژنان بێت لە دەسەڵات دا، کاتێک یەکێک لە سەرۆکی ٣ دەسەڵاتەکەی هەرێم ژنە، هەروەک ٣ وەزیری ژن لە حکومەت دا هەیە، لە پارلەمانیش ٢٥٪ی کورسیەکان بۆ ژنانن.

بەڵام لەگەرمیان رێژەکە هەم سنورداراە، هەم ژنانیش کەمتر هاتونەتە پێشەوە لە کایەی سیاسی دا، کەوایە هۆکارەکەی چیە؟

بەوتەی (شەیما جەمال کوێخا)، ئەندامی دەستەی کارگێڕی و نوێنەری ژنان لەمەکۆی کەلاری بزوتنەوەی گۆڕان، «کۆمەڵگای کوردی بە گشتی و ناوچەی گەرمیان بەتایبەتی هێشتا نەگەشتونەتە ئەو ئاستەی کە کاری سیاسی بۆ ژنان بە رەوا ببینن».

وتیش: بەش بە حاڵی خۆم لە ماوەی کارکردنم لە بواری سیاسەتدا زۆر دژایەتی کراوم وهەوڵی شکاندن و دور خستنەوەم دراوە.

> لە ماوەی کارکردنم لە سیاسەت، زۆر دژایەتی کراوم

بەوتەی ئەوانەی کار لەو کایەیەدا دەکەن، زۆرترین ئەو توندوتیژیانەی ژنان روبەڕوی دەبنەوە لەکاری سیاسی دا، بریتییە لە: پەنابردن بۆ ناوزڕاندن، شکاندنەوەی کەسایەتیان، بەهەند وەرنەگرتنی رۆڵ و پێگەیان، بەکەم سەیرکردنی تواناکانیان.

شەیما جەمال کوێخا، دەڵێت: بە رای زۆربەی هەرە زۆری تاکەکان کارکردنی ژنان لەبواری سیاسەتدا رێگە پێدراو نیە.

بەڵام ئایا ژنان رازیی بون بەم حوکمە «ناهەقەی» لەکۆمەڵگادا بەرامبەریان دراوە یان دەدرێت؟

شیرین شێخ حسێن، بە جەختکردنەوەوە دەڵێت: «دژایەتی کردن لە هەمو شوێنێک هەیە، تەنانەت لەناو خێزانەکانی خودی خۆشمان دژایەتی کراوم، بەڵام هەر بەردەوام بوم و بەردەوامیش دەبم».

«تەنها لەبەرئەوەی کچین، ناهێڵن وەرزش بکەین»

■ نەوژین، ئەحمەد حەمید

(ئیلاف) و هاوڕێکانی دەیانەوێ وەرزش بکەن، بەڵام ئەوان ڕێگریەکیان هەیە، ڕێگرییەکەش «تەنورەیە»، ڕێگەشیان پێ نادرێت بە جلی دیکەوە وەرزش بکەن.

لە بەشێکی ناوەندەکانی خوێندن لە گەرمیان، جیاوازی لە نێوان کچان و کوڕاندا دەکرێت، بەشێوەیەک کچانی فێرخواز لە چەندین مافی سەرەتاییان بێبەشکراون. کچانی خوێندکار ئاشکرای دەکەن کە لە زۆر ڕووەوە جیاکارییان لەگەڵدا دەکرێت و ئەوەی بۆ کوڕان بە ڕەوا دەبینرێت، بۆ ئەوان وانییە.

ئیلاف گوڕان، فێرخوازی یانزەی زانستی لە ئامادەیی (کوردستانی نوێ) لە قەزای کەلار وتی: «لە ناوەندەکەی ئێمە کچان وەرزش ناکەن بە هۆکاری ئەوەی کە تەنورەمان لە پێیە و ڕێگەش نادەن بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین».

دەڵێت: «کچەکان داوایان لە مامۆستای وەرزش کردوە کە ئەیانەوێت یاری بکەن، ئەویش لە وەڵامدا پێی وتون کە بەشی کارگێڕیی خوێندنگاکە ڕێگە نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەن، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە تێکەڵن».

«هۆکاری بەشدارینەکردنی کچان بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە دەرفەتێکی وا نەڕەخساوە کە کچ بە دڵی خۆی بەشداری لە کۆڕو کۆبونەوە هونەرییەکان یان وەرزشییەکاندا بکات، هۆکاری هەرە سەرەکیش بۆ خێزانەکان دەگەڕێتەوە، چونکە پاڵپشتی کچەکان وەرزش کردوە کە ئەیانەوێت یاری بکەن، ئەویش لە وەڵامدا پێی وتون کە بەشی کارگێڕیی خوێندنگاکە ڕێگە نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەن، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە تێکەڵن».

«هۆکاری بەشدارینەکردنی کچان بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە دەرفەتێکی وا نەڕەخساوە کە کچ بە دڵی خۆی بەشداری لە کۆڕو کۆبونەوە هونەرییەکان یان وەرزشییەکاندا بکات، هۆکاری هەرە سەرەکیش بۆ خێزانەکان دەگەڕێتەوە، چونکە پاڵپشتی کچەکان لەگەڵدا دەکرێت و ئەوەی بۆ کوڕان بە ڕەوا دەبینرێت، بۆ ئەوان وانییە.

ئیلاف گوڕان، فێرخوازی یانزەی زانستی لە ئامادەیی (کوردستانی نوێ) لە قەزای کەلار وتی: «لە ناوەندەکەی ئێمە کچان وەرزش ناکەن بە هۆکاری ئەوەی کە تەنورەمان لە پێیە و ڕێگەش نادەن بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین».

دەڵێت: «کچەکان داوایان لە مامۆستای وەرزش کردوە کە ئەیانەوێت یاری بکەن، ئەویش لە وەڵامدا پێی وتون کە بەشی کارگێڕیی خوێندنگاکە ڕێگە نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە تێکەڵن».

«هۆکاری بەشدارینەکردنی کچان بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە دەرفەتێکی وا نەڕەخساوە کە کچ بە دڵی خۆی بەشداری لە کۆڕو کۆبونەوە هونەرییەکان یان وەرزشییەکاندا بکات، هۆکاری هەرە سەرەکیش بۆ خێزانەکان دەگەڕێتەوە، چونکە پاڵپشتی کچەکان لەگەڵدا دەکرێت و ئەوەی بۆ کوڕان بە ڕەوا دەبینرێت، بۆ ئەوان وانییە.

> کچان دەرفەتیان بۆ نەڕەخساوە بەشداری لە چالاکیە وەرزشییەکاندا بکەن

ئیلاف گوڕان، فێرخوازی یانزەی زانستی لە ئامادەیی (کوردستانی نوێ) لە قەزای کەلار وتی: «لە ناوەندەکەی ئێمە کچان وەرزش ناکەن بە هۆکاری ئەوەی کە تەنورەمان لە پێیە و ڕێگەش نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین».

دەڵێت: «کچەکان داوایان لە مامۆستای وەرزش کردوە کە ئەیانەوێت یاری بکەن، ئەویش لە وەڵامدا پێی وتون کە بەشی کارگێڕیی خوێندنگاکە ڕێگە نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە تێکەڵن».

«هۆکاری بەشدارینەکردنی کچان بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە دەرفەتێکی وا نەڕەخساوە کە کچ بە دڵی خۆی بەشداری لە کۆڕو کۆبونەوە هونەرییەکان یان وەرزشییەکاندا بکات، هۆکاری هەرە سەرەکیش بۆ خێزانەکان دەگەڕێتەوە، چونکە پاڵپشتی کچەکان لەگەڵدا دەکرێت و ئەوەی بۆ کوڕان بە ڕەوا دەبینرێت، بۆ ئەوان وانییە.

ئیلاف گوڕان، فێرخوازی یانزەی زانستی لە ئامادەیی (کوردستانی نوێ) لە قەزای کەلار وتی: «لە ناوەندەکەی ئێمە کچان وەرزش ناکەن بە هۆکاری ئەوەی کە تەنورەمان لە پێیە و ڕێگەش نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین».

دەڵێت: «کچەکان داوایان لە مامۆستای وەرزش کردوە کە ئەیانەوێت یاری بکەن، ئەویش لە وەڵامدا پێی وتون کە بەشی کارگێڕیی خوێندنگاکە ڕێگە نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە تێکەڵن».

«هۆکاری بەشدارینەکردنی کچان بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە دەرفەتێکی وا نەڕەخساوە کە کچ بە دڵی خۆی بەشداری لە کۆڕو کۆبونەوە هونەرییەکان یان وەرزشییەکاندا بکات، هۆکاری هەرە سەرەکیش بۆ خێزانەکان دەگەڕێتەوە، چونکە پاڵپشتی کچەکان لەگەڵدا دەکرێت و ئەوەی بۆ کوڕان بە ڕەوا دەبینرێت، بۆ ئەوان وانییە.

ئیلاف گوڕان، فێرخوازی یانزەی زانستی لە ئامادەیی (کوردستانی نوێ) لە قەزای کەلار وتی: «لە ناوەندەکەی ئێمە کچان وەرزش ناکەن بە هۆکاری ئەوەی کە تەنورەمان لە پێیە و ڕێگەش نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین».

دەڵێت: «کچەکان داوایان لە مامۆستای وەرزش کردوە کە ئەیانەوێت یاری بکەن، ئەویش لە وەڵامدا پێی وتون کە بەشی کارگێڕیی خوێندنگاکە ڕێگە نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە تێکەڵن».

«هۆکاری بەشدارینەکردنی کچان بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە دەرفەتێکی وا نەڕەخساوە کە کچ بە دڵی خۆی بەشداری لە کۆڕو کۆبونەوە هونەرییەکان یان وەرزشییەکاندا بکات، هۆکاری هەرە سەرەکیش بۆ خێزانەکان دەگەڕێتەوە، چونکە پاڵپشتی کچەکان لەگەڵدا دەکرێت و ئەوەی بۆ کوڕان بە ڕەوا دەبینرێت، بۆ ئەوان وانییە.

ئیلاف گوڕان، فێرخوازی یانزەی زانستی لە ئامادەیی (کوردستانی نوێ) لە قەزای کەلار وتی: «لە ناوەندەکەی ئێمە کچان وەرزش ناکەن بە هۆکاری ئەوەی کە تەنورەمان لە پێیە و ڕێگەش نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین».

دەڵێت: «کچەکان داوایان لە مامۆستای وەرزش کردوە کە ئەیانەوێت یاری بکەن، ئەویش لە وەڵامدا پێی وتون کە بەشی کارگێڕیی خوێندنگاکە ڕێگە نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە تێکەڵن».

«هۆکاری بەشدارینەکردنی کچان بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە دەرفەتێکی وا نەڕەخساوە کە کچ بە دڵی خۆی بەشداری لە کۆڕو کۆبونەوە هونەرییەکان یان وەرزشییەکاندا بکات، هۆکاری هەرە سەرەکیش بۆ خێزانەکان دەگەڕێتەوە، چونکە پاڵپشتی کچەکان لەگەڵدا دەکرێت و ئەوەی بۆ کوڕان بە ڕەوا دەبینرێت، بۆ ئەوان وانییە.

ئیلاف گوڕان، فێرخوازی یانزەی زانستی لە ئامادەیی (کوردستانی نوێ) لە قەزای کەلار وتی: «لە ناوەندەکەی ئێمە کچان وەرزش ناکەن بە هۆکاری ئەوەی کە تەنورەمان لە پێیە و ڕێگەش نادا بە جلی دیکەوە وەرزش بکەین، ئەمەش بەهۆی ئەوەی کە تێکەڵن».

ناکەن کاتێک دەزانن بەهرەیەکیان تێدایە، تا ئێستاش خێزانەکان بە پێی دابونەریتە کۆنەکان مامەڵە دەکەن».

بێلان لەتیف عەبدوڵڵا، فێرخوازی پۆلی دوانزدە لە قەزای کەلار، وا دەڵێت.

هەندێک لە مامۆستایانی وەرزش باس لەوە دەکەن بۆ ئەوەی کچان بێبەش لەبەرئەوەیە کچان خۆیان بەشداری چالاکییە وەرزشییەکان ناکەن».

ژینگەی کۆمەڵگا و هاوتەریب بونی لەگەڵ پرۆگرامەکانی خوێندن یان تێکەڵاوبونی کولتور و سیستەمی پەروەردەیی، بە هۆکاری سەرەکی دادەنرێت لەو جیاکارییانەی لە ناوەندەکاندا دەکرێت و شارەزایانی پەروەردەش دەڵێن قوتابخانەکان گرنگی تەنها بە خوێندنەکە دەدەن نەک پەروەردە.

دارا ئەحمەد سەمین، بەڕێوبەری گشتی پەروەردەی گەرمیان، دەڵێت: «دیدگای ئێمە وایە لە باخچەی ساوایانەوە هەتا وەکو دواقۆناغی خوێندن هەردو ڕەگەز تێکەڵبن و گرنگیی بە هەردوکیان بدرێت لە هەمو ڕووکانەوە، بۆ ئەوەی پەروەردەیەکی تەندروستتر هەبێت».

دەشڵێت: ئەگەرچی زۆرجار داوامان لێکراوە کە ناوەندەکان لەیەکتر جیابکرێنەوە، بەڵام ئێمە ئەوەمان نەویستوە، بەڵکو هەوڵماندواوە پەیوەندییەکی پتەو و هاوڕێیەتی و خۆشەویستی لەنێوان هەردو ڕەگەز دروست بکەین.

(ئیلاف) لە کاتێکدا باسی حەزی خۆی و هاوڕێکانی بۆ دەکردین کە دەیانەوێت وەرزش بکەن، جەختی لەوەش دەکردەوە: «لە زۆرینەی پەیڕەو و پرۆگرامەکاندا وا دانراوە کە دەبێت کچ و کوڕ وەک یەک تەماشا بکرێن، بەڵام ئێم ڕێنماییە تا ئێستا لە بەشێکی ناوەندەکانی خوێندن پەیڕەو ناکرێت».

کچی بەهرەمەندی زۆر و دەرفەتی کاری کەم

■ نەوژین، کۆشش محەمەد

ئەگەرچی (ریما) توانی لە ماوەیەکی کەمدا ببێتە جێی سەرنجی ڕاهێنەرەکەی و ئاستێکی باش پیشان بدات، بەڵام ئەمە نەبوە هۆی ئەوەی ڕێگەی پێبدرێت لە بواری وەرزشی لەشجوانی و پەرەپێدانی توانستی جەستەیی دا کار بکات.

سەرگوزشتەی ئەو کچە تەمەن ٢٩ ساڵەیە کە ناوەکەی خوازراوە، هاوشێوەی چیرۆکی زۆرێک لە کچانی هەرێمی کوردستانە، کاتێک بەهۆی نەبونی چانسی کارکردنی یەکسان و هەروەها ڕێگریی و ئاستەنگی کۆمەڵایەتی و داراییەوە، ڕێگەی پەرەدان بە توانا و بەهرەکانیان لێدەگیرێت.

ئەگەرچی ڕێژەی کارکردنی ژنان بەرادەیەکی بەرچاو زیادیکردوە، بەڵام هێشتا دەرفەتەکان بۆ ئەم ڕەگەزە بە بەراورد بە هاوتاکەیان یەکسان نیە، ئەوان جگە لە کەمی دهرفەتی کار، بەندوباوە کۆمەڵایەتی و کەلتوریەکانیش دژیانن.

ریما، یەکێکە لەو نمونانەی کە بۆ ئەوەی لە بازاڕی کاردا جێپێی خۆی بکاتەوە، ناڕەحەتی زۆری چەشتوە.

وتی: سەرەتا بۆ دابەزاندنی کێشی لەشم و بۆ یاریکردن روم لە هۆڵێکی وەرزشی کرد، بەڵام لەوێ ئاستم زۆر باش بو و هەرزو بومە پێشەنگ، ئەمەش سەرنجی ڕاهێنەرەکەمی ڕاکێشا و داوای لێکردم ببمە ڕاهێنەری یاریدەدەر.

ڕێگریەکان و قسەو قسەڵۆک، لێنەگەڕاون ئەم کچە لەم بوارەدا بچێتە پێشەوە وەک ئەوەی ویستویەتی.

بەپێی ئاماژە فەرمیەکان، ڕێژەی بەشداریی ژن لە بازاڕی کاردا لە هەرێم، بەراورد بە ڕەگەزی نێر، زۆر کەمە، بەشێوەیەک ڕێژەکە ١٢ بۆ ١٤٪ی کۆی دەستی کار تێناپەڕێنێت، ئەمەش بەپێی دەستەی گشتی ئاماری هەرێم.

ئەم نابەرامبەرییە، بەوتەی ئابوریناسێک، لێکەوتەی جۆراوجۆری ئابوری و کۆمەڵایەتی دەبێت.

عەلی سەرکەوت، ئابوریناس لە سلێمانی، پێیوایە تائیستا لایەنە پەیوەندیدارەکان ئاوڕیی جدیان لە ئەم کەیسە نەداوەتەوە. وتی: کەس پرسی کارکردنی ژنان و بونی ئابوری سەربەخۆی نەکردوە بە بابەتێکی جیدیی و گرنگ، هەر ئەمەش وایکردوە ژنان ملکەچ بکات بۆ هەر برپارێک بەسەریاندا بدرێت.

لەبەرامبەریشدا حکومەت شانازی بەوەوەدەکات کە زۆر پرۆژەی هەبوە بۆ برەودان بە کارکردنی گەنجان بە هەردو ڕەگەزەوە و ڕەگەزی مێینەش لێی سودمەند بون، یەکێک لەو هەنگاوانەش: قەرزی بچوکە.

ئارام کەریم، بەڕێوەبەری بەڕێوەبەرایەتی قەرزی بچوک لە گەرمیان، ئاماژەی بەوەکرد لە ڕێگەی پرۆژەی قەرزی بچوکەوە تائێستا نزیکەی ٧ هەزار بێکار سودمەند بون و پرۆژەیان ئەنجامداوە و بونەتە خاوەنکاری خۆیان.

ئاماژە بەوەشدەکات «لەم ڕێگەیەوە توانیمانە دەیان خانم و کچ سودمەند بکەین و ببنە خاوەن پیشە و دارایی سەربەخۆی خۆیان».

ئەگەرچی هەرێمی کوردستان شانازی بەوەوەدەکات کە یاسای باشی هەیە بۆ پاراستنی یەکسانی و بەرەنگاربونەوەی جیاکاری ڕەگەزیی، بەڵام لە بواری دەرفەتی کاری یەکسان دا، کتێبخانەی یاسایی هەرێم چۆڵ و خاڵیە.

عەبدولسەلام بەرواریی، پسپۆڕی کۆمەڵناسی و مامۆستا لە زانکۆ سەڵاحەدین، پێیوایە بونی یاسا زۆر لە مەسەلەکە ناگۆڕێت «ئەگەرچی یاسایش هەبێت داکۆکی لەمافی ئافرەت بکات، بەڵام هێشتا ناتوانێت ڕوبەڕوی ئەو دابونەریتە کوردەوارییە ببێتەوە کە تائێستاش کارکردنی ئافرەت بەشوڕەیی یان بە نەشیاو دادەنات».

ریما، جەختی لەم خاڵە کردەوە و باسی لە ئەزمونی خۆی کرد لە کارکرن دا «ڕێگری لە هەمو بواڕێکدا زۆرە بەتایبەت ڕەنگە دژایەتی بکرێیت یان کێشە بۆ کارەکەت دروست بکرێت بەهۆی ئەوەی کچیت».

بەڵام وادیارە سەرباری هەمو ئەو ڕێگریە جۆراوجۆرانە، کچان کۆڵ نادەن و دەیانەوێت جێپەنجەی خۆیان لە بوارەکەدا بەجێبێڵن.

ڕێژین خالد، دەرچوی پەیمانگای زانستەکانی کۆمپیوتەرە، پاش تەواوکردنی خوێندن، ئۆفیسێکی کاری فۆتۆکۆپی و بەڕێکردنی مامەڵەی هاوڵاتیانی داناوە و بەوتەی خۆیشی سەرکەوتو بوە.

ئەو باس لەوەدەکات ئەگەرچی نە حکومەت و نە ڕێکخراوەکان هاوکاریی و دەستگیرۆییان نەکردوە، بەڵام بەهەوڵ و پێداگیریی خۆی توانیویەتی لەم کارەی دا سەرکەوتو بێت.

ڕێژین، هانی کچان دەدات کە بەردەوامبن لە بەدیهێنانی خەونەکانیان، وەکخۆی وتی: «سەربەخۆیی لە ڕوی دارایەوە، واتا بەرەنگاربونەوەی توندوتیژیی و بەدەستهێنانی مافەکانمان».

* دوای بەشداریکردنی لە خولێکی ڕێکخراوی «Internews» لەسەر شێوازی نوسینی ڕاپۆرتی هەستیاری جێندەری و توندوتیژی بەرامبەر ژنان، ئامادەکار ئەم ڕاپۆرتەی نوسیوە.

10 چالاکوان هەڵسەنگاندن بۆ دۆخی تووندوتیژی

■ نەوژین، ڕێناس سالّەح

ژنانی چالاکوانی گەرمیان لە میژگردێک دا جەخت لە گۆڕانکاریەکی هەستپێکراو دەکەن لە گەرمیان لە ڕەوشی کچان و ژنان دا، بەوەی تووندوتیژیە جەستەییەکان تاڕادەیەکی بەرچاو کەم بونەتەوە، بەتایبەتی ئەو حالّەتانەی کە بە «تووندوتیژی قورس» یان حالّەتی قورس هەژمار دەکرێت، لەگەڵ ئەوەشدا دان بەوەدا دەنێن کە قەبارە و جۆری تووندوتیژیەکان گۆڕاون.

لەمیانەی میژگردێکی یەکەی ڕۆژنامەوانی مافەکانی مرۆڤ لە رادیۆی دەنگ، بە بەشداری ١٠ چالاکوانی ژنان، گفتوگۆیەکی تایبەت ئەنجام درا لەسەر قەبارە و ڕەهەندە جیاوازەکانی تووندوتیژی دژ بە ژنان لە سنوری گەرمیان بە گشتی ئەو بەرەوپێشچون و گۆڕانکارییانەی لەم ڕووەوە بەدییهاتوە، ئەمەش لەکاتێکدایە لە ساڵی ٢٠١٩ و لە ئاماری حالّەتەکانی ١٠ مانگی بەڕێوبەرایەتی بەرەنگاربونەوەی تووندوتیژی خێزانی، هیچ حالّەتێکی کوشتن و خۆکوشتنی ژنان لە سنورەکە دا تۆمار نەکراوە.

لەخوارەوە دەقی ئەو گفتوگۆیە دەخەینەڕو کە ئەنجامدراوە.

تووندوتیژی جەستەیی

* ترۆپکی تووندوتیژی لەماوەی ڕابردودا لە گەرمیان کە بەرامبەر ژنان دەکرا تووندوتیژی جەستەیی بو کە خۆی دەبینێتەوە لە هەر جۆرە تووندوتیژییەکی فیزیکی بەرامبەر بە ژنان وەک: لێدان، سوتان و کوشتن، بەڵام ئامارەکانی ئەمساڵ، پێدراوی تازەیان داوە، ئێوە چۆنی دەخوێننەوە؟

لەوەڵامی ئەم پرسیارەدا، چالاکوان و لێپرسراوی لقی گەرمیانی یەکێتی ژنانی کوردستان ئاماژەی بەوەکرد ئەم جۆرە تووندوتیژیە ماوە لە گەرمیان، بەڵام تارادەیەکی باش بەهۆی ترس لە یاساکانی بەرەنگاربونەی تووندوتیژی خێزانی، کەم بوەتەوە.

شوکریە غەفور عەبدولڕەحمان، چالاکوان و لێپرسراوی لقی گەرمیانی یەکێتی ژنانی کوردستان، جەختی لەوەکردەوە پیاوان ئێستا لەبری تووندوتیژی جەستەیی پەنا دەبەنە بەر تووندوتیژی دەرونی، هەربۆیە ئێستا تووندوتیژیە دەرونیەکان جێگەی بە تووندوتیژیە جەستەیەکان لەقکردوە.

«ناشتوانین بڵێین بەرادەیەکی زۆر تووندوتیژی جەستەیی کەمبوەتەوە، لەبەر ئەوەی چەندین ژنمان هەیە تووندوتیژی بەرامبەر دەکرێت، بەڵام سکاڵا تۆمار ناکات، کەواتە ئێمە ئاماری ڕاستی ئەم پرسەمان لەبەردەست نیە».

سنور ئەحمەد، چالاکوانی ژنان و ئەندامی ڕێکخراوی ئۆکسفام لە گەرمیان، لەبارەی نەبونی ئاماری ورد و بێدەنگی ژنان لە بەرامبەر تووندوتیژیە جەستەیەکان کە بەرامبەریان دەکرێت، هێمای بەوەکرد «هەندێکجار ژنان وا بیردەکەنەوە کە ڕەنگە ئەرکەکانی خۆیان بەرانبەر بە هاوسەرەکانیان لە نێو خێزاندا یان کەسوکاریان بە باشی بە ئەنجام نەگەیاندوە، هەربۆیە هەقی خۆیانە کە تووندوتیژیان بەرانبەر بکرێت، ئەمەش لە ناو ئەو خێزانانە بە تەمیەکردن ناودەبرێت». هۆکارەکەشی وابەستەکرد بە کەمی هۆشیاریەوە.

تووندوتیژی دەرونی لە بری تووندوتیژی جەستەیی

* ئەگەر تووندوتیژی دەرونی شوێنی بە تووندوتیژی جەستەیی لەقکردبێت، کەواتە تووندوتیژیە دەرونیەکان چین ئێستا بەرامبەر بە ژنان دەکرێت لە گەرمیان؟

سنور ئەحمەد، باسی لەوەکرد ژنێک ئەگەر تاوەکو ئێستا ڕێگەی پێنەدرێت بەدڵی خۆی لە ماڵەوە بیەوێت سەردانی شوێنێک بکات ئەمە ڕاستەوخۆ پێوتنی نیە بەوەی تۆ کەسێکی کامڵ نیت پێویستت بەوەیە کەسێکی تر بڕیارت لە بارەوە بدات؟! ژنێک مێردەکەی باسی ژنێک بکات بەڕادەیەک ئەفزەڵیەتی بدات بەسەریدا و ئەم بە ناشرین و نەزان بزانێت، نابێتە هۆی تێکچونی دەرونی؟ ئەم ژنە کە بەردەوام ئەم ڕەفتارەی بەرامبەر دوبارە بکرێتەوە یاخود بە تەڵاق بەردەوام بترسێنرێت، ئایا دۆخێکی دڵەڕاوکێ و خۆبەکەمزانینی بۆ دروست نابێت؟

شوکریە غەفور، بەهەمان شێوە تەڵاقدان و هێنانی ژنی دوەم لە لایەن پیاوانەوە بە تووندوتیژی دەرونی خستە بەرباس.

هاوکات ئەندامێکی ڕێکخراوی وادی ئەڵمانی کە چەندین ساڵە لە گوندەکانی گەرمیان چالاکن و هۆشیاری لەناو ژنانی گوندنیشین بڵاودەکەنەوە، پشتڕاستی ئەوەی کردەوە.

خەڵات ساڵەح، وتی: لە گوندەکانی گەرمیانیش تووندوتیژیە جەستەیەکان پاشەکشەی کردوە و تووندوتیژی دەرونی جێگەی گرتوەتەوە، لە قسەپێکردن و وەرنەگرتنی ڕای ژنان و ترساندنیان بە جیابونەوە دەرکردنی کچان لە خوێندنگاکان.

چۆن ڕووبەڕو ببینەوە؟

* ئەگەر دیقەتێکی ورد بدەینە ئامارەکان و بەدوادچونی چالاکوانان، دەبینن تێکڕا هاوڕان تووندوتیژیە جەستەیەکان کاڵبونەوەیەکی بەخۆیەوە بینیوە، کە واتە ئەو پرسیارە دێتە پێشەوە: ئاخۆ ژنان چۆن دەتوانن ڕووبەڕی تووندوتیژیە دەرونیەکان ببنەوە؟

سنور ئەحمەد، دەڵێت: ژنان دەتوانن خودی خۆیان کۆتایی بەم گرفتانە بهێنن کە دەبێتە هۆکاری دانانی کاریگەری نەرێنی لەسەر دەرونیان، ئەویش تاکە چەک بۆیان گرنگی دانە بە بون بە خاوەنی ئابوری سەربەخۆی خۆیان کە بەو شێوەیە ئەو چەکەی کۆمەڵگا کە بەرەوڕویان دەکاتەوە بەوەی پێیان دەڵێت «کێ بەخێوتان دەکات؟»، دادەنێت.

کارکردن وەکو بەرەنگاربونەوە

* ئەمە ڕاستەوخۆ دەمانباتەوە بۆ ئەو پرسیارەی ژنان لە گەرمیان ئەوەی دەبینرێت کرانەوەیەکی تاڕادەیەک باشیان هەیە بەوەی ئێستا لە بەشێکی زۆری شوێنەکانی کارکردن لە دەرەوەی ماڵ دەبینرێن، ئاخۆ ئەمە مانای هەنگاونان بۆ کۆتایی هاتنی تووندوتیژیە ئابوریەکان ناگەیەنێت بەرامبەر ژنان؟

سنور ئەحمەد، وەڵامی ئەم پرسەی بەوە دایەوە ڕاستە ژنان لە گەرمیان کرانەوەیەکی باشیان هەبوە بۆکارکردن لەمساڵدا، بەڵام ئەبێت ئەوە ڕونبێت لامان کە تا ئەمڕۆ ژنان ناتوانن بە بڕیاری تاکلایەنە بچن کاربکەن لە هەربوارێک کە خواستی خۆیانە، بۆیە ژنان ناتوانن بە بڕیاری تاکلایەنە بچن کاربکەن لە هەربوارێک کە دڵخوازی خۆیان بێت، هاوکات بواری کارکردن و شوێنی کار و جوگرافیای کاریشیان سنوردارە.

وتیشی: لەگەڵ ئەوەشدا بەشێکی ئەو ژنانەی کاردەکەن ناتوانن بە خواستی خۆیان داهاتەکانیان بەکاربهێنن.

لە تووندوتیژیە ئابوریەکان لە گەرمیان نەدانی بەشە میراتە بە کچان، ئەمەش یەکێکی دیکەیە لەو تووندوتیژیانەی کە بەردەوامی هەیە.

شوکریە غەفور، لە بارەی ئەمەوە وتی: تاوەکو ئێستا ژنانی گەرمیان تووندوتیژی ئابوریان بەرامبەر بەکاردەهێنرێت، بەوەی لە میرات بێبەش دەکرێن، لە گەڵ ئەوەشدا ژنانێک لە گەرمیان گەشتون بەو قۆناغەی کە لەکاتی بێبەشکردنیان پەنادەبەنە بەر یاسا.

قەبارەی جیاوازیە ڕەگەزیەکان

* ئەمە دەمانبەستێتەوە بەوەی کە جیاوازیە ڕەگەزیەکان لە ناوخێزانەکان لە گەرمیان گەشتوە بە چ قۆناغێک؟

خەڵات ساڵەح، ئەندامەکەی ڕێکخراوی وادی ئەڵمانی، باسی لەوەکرد: جیاوازیە ڕەگەزیەکان تاڕادەیەکی زۆر بە پێی بە دواداچونی ئێمە بونی ماوە، بەتایبەت لە گوندەکان کە ئێمە لەوێ کاردەکەین.

دژ بـە ژنـــان لـــە گـــەرمیان دەکـــەن

دەشنێ ئەحمەد، چالاکوانی سەربەخۆ، لەسەر جیاوازیە رەگەزیەکان لە ناوخێزانەکان وتی: تاوەکو ئێستا دەتوانین بڵێن لەگەرمیان ژنان خودی خۆیان کچەکانیان وەک ئینسانێکی ئازاد بەخێوناکەن، گرفتەکە لێرەوە سەرچاوەی گرتوە.

هێمای بەوەشکرد: بە پێی بەدواداچون و پێدراوەکان، دیاردەکە لە ناحیەی رزگاری بۆ نمونە بەبەراورد بەکەلار زیاترە.

هەروەک (ساهیرە عەبدولرەزاق)، لێپرسراوی لقی گەرمیانی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان، تیشکی خستە سەر ئەوەی کە لە قەزای کفریش بەهەمان شێوە دیاردەکە زەقە، ئەمە بۆ کەلاریش هەر راستە.

ساهیرە، جیاوازیەکەی بەوە بەستەوە تاوەکو ئێستا کچانێک دێنە لایان کە خێزانەکانیان پێیان دەڵین لەبەر ئەوەی تۆ کچی دەبێت نەچیتە زانکۆکانی دەرەوەی گەرمیان و هەر لێرە خوێندن تەواو بکەیت، لە کاتێکدا بۆ هەمان خێزان بۆ کوڕەکەیان کێشەیان نەبوە کە چۆتە دەرەوەو خوێندنی تەواو کردوە.

لەگەڵ ئەمەشدا وەک خۆیان دەڵێن: لە خێزانێک بۆ خێزانێکی دیکە جیاوازیەکە گۆڕاوە تاڕادەیەک.

لە کۆی گفتوگۆکان دەگەینە خاڵی قسەکردن لەسەر توندوتیژیە کۆمەڵایەتیەکان بەرامبەر ژنان لە گەرمیان کە کۆی کۆمەڵگا پێکەوە دەگرێتەوە، بەوەی چۆن ژنان قبوڵ دەکەن بەوەی کە هەیە و بەوەی دەیەوێت بیکات. وەک چالاکوانان هێمای بۆدەکەن لەم رووەوە رەوشەکە گۆڕانکاری بەخۆوە بینیوە، بەڵام وەکپێویست نیە.

ساهیرە عەبدولرەزاق، باسی لە تازەترین نمونە کرد کە ئێستا لە بەردەستیان دایەو بەدواداچونی بۆ دەکەن، کە دایکێک چۆن توندوتیژی بەرامبەر کچەکەی دەکات بەهۆکاری ئەوەی کچەکەی دەیەوێت لە هاوسەرەکەی جیابێتەوە.

ئەو نمونەیەی (ساهیرە) باسی لێوەکرد، کچێک دوای ئەوەی هاوسەرگیری دەکات، دەیەوێت خۆی کاربکات و ئەو جلوبەرگەیشی دەیپۆشێت بە خواستی خۆی بێت، بەڵام هاوسەرەکەی ئەمەی پێ قبوڵ نیە و بڕیاری جیابونەوە دەدات، دایکی کچەش بە بەکارهێنانی توندوتیژی خێزانی بەوە کە کچەکەی بەوە شێوەیە قبوڵ نیە بەهۆی لۆمەکردنی لەلایەن خزمانیانەوە، روبەڕی کچەکەی دەبێتەوە.

وتیشی: ئێستا کچەکەی رۆشتوە و دەیەوێت سەربەخۆ ژیانی خۆی بکات، ئەمەش وایکردوە ئەو خێزانە توشی پشێویەکی زۆر و سەرگەردانی ببنەوە، دایک و کچەکەش کەوتونەتە دۆخێکی زۆر ناجێگیر و شڵەژاوەوە.

بەوتەی خۆی، ئەم رووداوە دەریدەخات توندوتیژیە خێزانی و کۆمەڵایەتیەکان لە چ ئاستێکی زەقدان لە ناوچەکە، بەوەی کچان و ژنان مافی دیاریکردنی ئەو جلوبەرگەشیان نیە کە دڵخوازی خۆیانە.

یاسا رۆڵی چی بوە؟

* لێرە دا دەبێت هەڵوێستە بکەین لەسەر یاسای بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزانی کە تاچەند کاریگەری هەبوە لەسەر کۆی توندوتیژیەکان بەرامبەر ژنان و گرفتەکانی لە کوێدایە؟

خەڵات سالّەح، لەسەر یاساکانی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزانی جەختی لەوەکردەوە کە ژنانی گوندنشین تاوەکو ئێستا شارەزایان لێی نیە، ئەو چیرۆکی ژنێکی بە نمونە گێڕایەوە کە هاوسەرەکەی پارێزەرە لە دادگای گەرمیان و ئاگەداری ئەو یاسایە نەبوە کە هەیە.

ئەگەر ژنانی گوندنشین شارەزایان نەبێت لە یاساکانی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خێزانی ژنانی شار شارەزان.

سنور ئەحمەد، لە بارەی ئەمەوە وتی: گرنگ یاساکە نیە کە هەیە، گرنگ ئەوەیە ژنان ئەوەندە هۆشیار ببنەوە کە کاتێک توندوتیژیان بەرامبەر کرا پەنا ببەنە بەر دادگاکان بۆ وەرگرتنەوەی مافەکانیان.

یاساکانی بەرەنگاربونەوەی توندوتیژی خیزانی، ئەگەرچی رۆڵێکی باشی هەیە وەک چالاکوانانی مافەکانی ژنان باسی لێوەدەکەن، بەڵام لە یاساکانی تایبەت بە جیابونەوەی هاوسەران کۆمەڵێک گرفت هەن پێویستی بە هەڵوێستە لەسەر کردنە بۆ هەموارکردنەوەیان.

ئێستا ژنان لە گەرمیان و کوردستانیش لە تەمەنی سەرو ٤٠ بۆ ٥٠ ساڵی کە جیادەبنەوە لە هاوسەرەکانیان، دەبینین لە زۆربەی مافەکانیان بێبەشدەکرێن و شوێنێکی گونجاویان بۆ ژیان دەست ناکەوێت، بەهۆی ئەوەی نە خێزانێک ماوە بچنەوە لایان، نە لە یاساکان حەقی خۆیان وەردەگرن، بەوەی بتوانن شوێنێک بۆخۆیان دابین بکەن بۆ نیشتەجێبون.

بە وتەی چالاکوانانی بواری مافەکانی ژنان، دەبێت یاساکانی پەیوەست بەم بوارە، هەموار بکرێنەوە.

شوکریە غەفور، نمونەی ژنێکی دانیشتوی کەلاری هێنایەوە بەوەی تەمەنی سەرو ٤٠ ساڵە و ئێستا لە هاسەرەکەی جیابوەتەوە، بەهۆی ئەوەی براکانی ئامادەنین بیگرنە خۆ، ناچار لە مااڵی کەسێک لە ژورێکدا ژیان دەگوزەرێنێت و خێرخوازێک مانگانە هاوکاری دەکات.

نەبونی شوێن بۆ ژیانکردن بۆ ژنان لە دوای پرۆسەی جیابونەوە، گرفتی سەرەکی سەرجەم ژنانی جیابوەوەیە بەتایبەت ئەوانەی بژێویەکی ئەوتۆیان نیە.

خوێندنەوەیەکی گشتی بۆ دەرئەنجامەکان

نەبونی هیچ حاڵەتێکی کوشتن و خۆکوشتنی ژنان لەمساڵدا، بۆخۆی دەرخەری راستی ئەو هەنگاوە گرنگەیە کە پێمان دەڵێت: چاوەڕێ دەکرێت رەوشی ژنان بە ئاقاری باشتر دا بڕوات.

ئەوە دەرئەنجامەی پێی دەگەین لە کۆی قسە و گفتوگۆکانی چالاکوانانی ژنان، ئەوەیە رەوشی ژنان لەروی پاشەکشەی توندوتیژیە قورسەکانەوە، هەنگاوێکی گەورەی ناوە، بەڵام لە زۆر روی دیکەوە هەنگاوەکان لاوازن و پێویستی بە بڵاوکردنەوەی هۆشیاری زیاتر و پاڵپشتیی یاسایی هەیە بۆ روبەڕوبونەوەیان.

ئەوەی جێگەی هەڵوەستە لەسەرکردنە کرانەوەی ژنانە لەم قۆناغەدا بە روی کاری سەربەخۆی خۆیان و کارکردنیان لە بەشێکی زۆری لایەنەکانی کاردا کە بۆخۆی دەتوانرێت بە دەستکەوتێکی باشی ژنان بناسرێنرێت، چونکە وەک چالاکوانانی مافەکانی ژنان دەڵین: ژنان کە بتوانن ئابوری سەربەخۆیان هەبێت، ئیتر هەنگاونان بۆ داهاتو ئاسانتر دەبن. یاساکانی تایبەت بە مافی ژنان لە کاتی پرۆسەی جیابونەوەی خێزانەکان وەک

> ڕەوشی ژنان پێویستی بە پاڵپشتیی یاسایی هەیە

چالاکوانان دەڵین، گرفت و کەموکورتی تێدایە و پێویستی بە هەموارکردنەوەیە، ئەوەش بۆ گەڕاندنەوەی ژیانی شایستە بۆ ئەو ژنانەی کە جیادەبنەوە لە هاوسەرەکانیان و سەرچاوەیەکی ئەوتۆی داراییان نیە یاخود شوێنی نیشتەجێبونیان نیە کە ئەمەش یەکێکە لە هۆکارەکان کە ژنان قبوڵی چەندین تونوتیژی جەستەیی و دەرونی و کۆمەڵایەتی دەکەن.

ئەو رەگەزەی یاسا لە بیری کردوە!

کۆژانی ئەو مرۆڤانەی هەم نێرن و هەم مێ

■ نەوژین، هونەر حەمید

(نەسرین) لەدەستپێکی تەمەنی هەرزەکاری هەستی بەجیاوازی کرد لە روی جەستەییەوە لەگەڵ خوشک و براکانی دا، بەڵام تا ماوەیەکی زۆر نەیدەزانی ئەو یەکێکە لەوانەی لە کۆمەڵگا دا بە «نێرەموک» ناودەبرێن.

نەسرین، کەناوی خوازراوی مرۆڤێکە، ئێستا لە سییەکانی تەمەنی دایە، بە شێوە کورەو بە رەگەز کچە، ئەوەی بۆ (نەوژین) گێڕایەوە کە لەتەمەنی منالّی حەزی لەیاری کچانە دەکرد زیاتر لەوەی مەیلی بۆیاری کوڕانە بڕوات، لە دەستپێکی تەمەنی هەرزەکاریشدا بەتەواوەتی ئەوەی بۆ دەرکەوت کە هۆرمۆنی کچێنی زیاترە.

باسی ئەوەشی کرد، لەتەمەنی منالّییەوە لە مالّەوە جلوبەرگی کوڕانیان بۆ کرپیوە، بەڵام ئەم زیاتر حەزی لە جلوبەرگی کچانە بوە، هەتا دوای تەمەنی هەرزەکاریی وەک کوڕێک دەرکەوتوە، بەڵام لەدوای تەمەنی ٢٠ ساڵییەوە ئیتر حەزی نەکردوە تێکەڵی کوڕ بکات و هاوڕێی کچیشی نەبوە. ئەم حاڵەتانە لەمێژەوە لەناو کۆمەڵگادا بونی هەیە، وەک توێژەرێکی دەرونی باسی لێوەدەکات، بەردەوامیش ئەو کەسانە «دەبنە قوربانی».

عەباس مەحمود، توێژەری دەرونی، باسی لەوەکرد زۆرجار لە قوتابخانەکان دا ئەم جۆرە کەسانە دەبنە قوربانی، چونکە بەپێی خواستی خۆیان دەوام لەو قوتابخانانە ناکەن کە خۆیان حەزیان لێیەتی، بەپێی شێوەیان دەخرێنە قوتابخانەی کچان یان کوڕان کە ئەمەش وادەکات خوێندنیان بۆ تەواو نەکرێت.

نەسرین، ئاماژەی بەوە کرد: بەهۆی ئەوەی مالّی ئەوان لە ئاوایی بوە، تا پۆلی (٦)ی بنەڕەتی خوێندوە، دواتر نەیتوانیوە خوێندن تەواو بکات، چونکە لە ئاواییەکیاندا تەنها قوتابخانەی بنەڕەتی «سەرەتایی» هەبوە.

ئەوەی گرفتەکەی بۆ ئەم توێژەی کە زۆرجار بە «رەگەزی سێیەم» ناودەبرێن، ئەوەیە کە حاڵەتەکەیان ئەگەرچی لە زۆر زوەوە بونی هەیە، بەڵام یاسا هیچ گرنگیی و بایەخی پێنەداوە و وەک ئەوە وایە کە لە بیری کردبن.

ئەڤین سەرکەوت، پارێزەر، باس لەوە دەکات کە لە یاسای باری کەسێتی و یاسای مەدەنی لە عێراق ئەم جۆرە کەسانە باس نەکراون و لەکاتی بونی کێشە یان هەر روداوێکیش، بەپێی ناسنامەی باری کەسێتیان مامەڵەیان لەگەڵ دەکرێت و «گۆڕینی رەگەز لەدادگاکان بونی نیە و ئەگەریش سکاڵا بکرێت رەتدەکرێتەوە».

وادیارە شەرع لە یاسا بوێرترە لەسەر گفتوگۆکردن لەبارەی ئەم حاڵەتەوە، چونکە وەک زانایەکی ئایینی ئاماژەی بۆ دەکات، هەندێک فەتوا لەبارەیانەوە لەئارادان.

م. حەسەن سالّەح، وتاربێژی مزگەوتی غەزالی لە کەلار، بۆ (نەوژین)ی رونکردەوە: لە شەریعەتی ئیسلامدا بەو کەسانە دەوترێت «خنثی»، ئەو کەسانە سێ شێوازن، یەکێکیان هەردو ئەندامی زاوزێی هەیە و مەیلی زیاتر بۆ لای پیاوە ئەو جۆرەکەی تر مەیلی بۆ لای ئافرەتە و جۆری سێیەم لەنێوان هەردوکیانە.

باسی لەوەشکرد زانایانی سەردەم رێگەیان بەوە داوە کە خۆیان رەگەزی خۆیان دیاری بکەن لە رێگەی نەشتەرگەریی و رێکاری تری پزیشکیی، بەشێوەیەک هۆرمۆنی چ رەگەزێکیان زاڵ بو دەتوانن بەو جۆرە رەفتار بکەن و هاوسەرگیریی بکەن.

م. حەسەن سالّەح، باسی ئەوەشی کرد لە روی میراتەوە هەر رەگەزێکیان ساغ بوە بەسەریانە بەوشێوازە میراتیان بەردەکەوێت، جەختیشیکردەوە «خوای گەورە بەگوناهی دەزانێت کە قسەی نەشیاو بەم کەسانە و بە هەرجۆرە مرۆڤێک بکرێت».

گرفتی گەورەی ئەم کەسانە ئەوەیە، کە خێزانەکانیان زۆرجار ناچاریان دەکەن ئەو رەگەزە بن کە خۆیان دەیانەوێت و هیچ ویست و راستیەکی خودی کەسەکە قبوڵ ناکەن.

لەو رووەوە (نەسرین) نمونەی ئەوەی هێنایەوە کە لەدوای تەمەنی ٢٥ ساڵییەوە خێزانەکەی ویستویانە بەزۆر ناچاری بکەن ژن بهێنێت، لەکاتێکدا وەکخۆی وتی: «زیاتر تایبەتمەندیی کچم هەبوە و تەنانەت دەکەوتمە سوڕی مانگانەشەوە».

شارەزایان پێیانوایە کە رێگە دروستەکە ئەوەیە یاسا رێکارەکانی لەبارەی ئەم رەگەز و حاڵەتەوە دابڕێژێت، بەشێوەیەک دۆخی تایبەتیان رەچاو بکات.

«دەکرێت داوابکرێت کە یاسایەکی تایبەت بەم کەسانە دەربکرێت، بۆ ئەوەی بێبەش نەبن لە مافی خۆیان و وەک هەر تاکێکی کۆمەڵگە بژین». (ئەڤین سەرکەوت)ی پارێزەر وای وت.

* دوای بەشداریکردنی لە خولێکی رێکخراوی «Internews» لەسەر شێوازی نوسینی راپۆرتی هەستیاری جێندەری و تونددوتیژی بەرامبەر ژنان، ئامادەکار ئەم راپۆرتەی نوسیوە.

سەرجێیکردنی بەزۆر، تونددوتیژیەکی بێدەنگی لێکراو

■ نەوژین، زریان محەمەد

تونددوتیژی: (جەستەیی، ئابووریی، دەرونی، سێکسی)، رەنگە هەتائێستا ئەمجۆرانەی تونددوتیژیت بیستبێت یان ئاگات لێ بێت، بەڵام جۆرێکی تری تونددوتیژی لە کۆمەڵگادا بونی هەیە کە بەبێدەنگی ئەنجام دەدرێت، نە پەنجەی بۆ رادەکێشرێت و نە قوربانیەکانیش لەسەری دێنە دەنگ.

سەرجێیکردنی بەزۆر، یەکێکە لەو جۆرانەی تونددوتیژی کە دەرهەق بە ژنانی هاوسەردار دەکرێت، ئەوان لە بێدەنگی دا روبەڕوی ئەم تونددوتیژییە دەبنەوە، نە دەتوانن لەبارەیەوە قسە بکەن و نە ئەگەریش قسە بکەن چاوەڕێی ئەوە دەکەن خەڵکی لێیان بگەن.

کرۆکی ئەم جۆرە لە تونددوتیژی، بریتییە لە ناچارکردنی ژنان لەلایەن هاوسەرەکانیانەوە بە سەرجێی کردن و جوتبون، ئەگەرچی بارودۆخی تەندروستی و دەرونیشیان نەگونجاو بێت و ئامادە نەبن بۆ ئەم کارە.

لە گەڕان و پەیجوریمان دا بۆ ئەم حاڵەتە، زانیاریی زۆرمان دەست نەکەوت، هەروەک ژنانیش ئامادە نەبون لەبارەیەوە قسەمان بۆ بکەن، بە ئاشکراش هەستمان بەوەدەکرد کە ئەوەی وادەکات قسە نەکەن، شەرمی کۆمەڵایەتیە.

دوای گەڕانێکی زۆر، ژنێک بەو مەرجەی هیچ ئاماژەیەک بە ناو و زانیاریەکانی نەکرێت، ئامادەبو قسەمان بۆ بکات.

ئەو لە ناوەڕاستی تەمەنی دایە و نازناوی (سارا)مان بۆ داناوە، ماوەی (٧) ساڵە هاوسەرگیری کردوە.

«هاوسەرەکەم تەنها حەزی خۆی بەلاوە گرنگە و بە زۆر سەرجێیم لەگەڵ دەکات». بەم وتانە دەستی بە قسەکانی کرد.

ئاماژەی بەوەکرد ئەو بەکۆمەڵێک خەونی خۆش و رەنگاڵەییەوە لە هاوسەرگیریی روانیوە، بەڵام دواتر وادەرنەچون، بەڵکو لە پرۆسەکەدا ناچار بە هەندێک کار کراوە کە دڵی نەیویستوە.

وتی: «مێردەکەم بە زۆر سەرجێیم لەگەڵ دەکات، هەرچەند ئارەزوم لەسەری نەبێت یان بۆم نەگونجێت و تەندروستیم یارمەتیم نەدات، بەڵام ئەو بە زۆر پێم دەکات».

باسی لەوەشکرد بەمهۆیەوە چەندین جار بوە بە شەڕ و دەنگە دەنگیان و هەر بەم هۆکارەشەوە پەلاماری داوە و لێی داوە.

دەزگا فەرمیەکان، لەبارەی ئەم حاڵەتەوە هیچیان لە هەگبەدا نیە، ئەوان باس لەوەدەکەن ئەم حاڵەتانە ئەگەر هەبن، ئەوا لەناو خێزانەکاندان و رێیان ناکەوێتە لای ئێمە.

فریاد هیدایەت، وتەبێژی بەڕێوبەرایەتی بەرەنگاربونەوەی تونددوتیژی خێزانی لە گەرمیان ، بۆ (نەوژین) دەڵێت: حاڵەتەکانی دەستدرێژیی سێکسی لەمساڵدا کەمیکردوە، لەگەڵ ئەوەشدا ئەو سکاڵایانەی لەسەر دەستدرێژی سێکسی هەیە، هیچیان پەیوەندیان بە سەرجێیکردنی نێوان ژن و مێردەوە نیە و لەو بارەیەوە هیچ سکاڵایەک تۆمار نەکراوە.

ئەم حاڵەتە بەگوێرەی بنەما مافییەکان، جۆرێکە لە جۆرەکانی تونددوتیژی دژ بە ژنان، ئەم حاڵەتەش لە یاسای بەرەنگاربونەوەی تونددوتیژی خێزانی دا لە هەرێمی کوردستان، جەختی لێکراوەتەوە.

وتەبێژی بەڕێوبەرایەتی بەرەنگاربونەوەی تونددوتیژی خێزانی گەرمیان، وتی: «بە پێی یاساکە هەر کەسێک کارێکی لەو شێوەیە ئەنجام بدات ئەوا بە پێی مادەی (٧) سزادەدرێت بە بەندکردن لە (٦ مانگ کەمتر نەبێت و لە ٣ ساڵ) زیاتر نەبێت، لەگەڵ غەرامەی مادی لە (١ ملیۆن دینارەوە بۆ ٥ ملیۆن دینار)».

کە یاسا لەبارەی ئەم حاڵەتەوە هەیە، مانای وایە حاڵەتەکەش بونی هەیە، کەواتا بۆچی هیچ کەسێک سکاڵا لەمبارەیەوە تۆمار ناکات؟

سارا، ئاشکرای دەکات ئاگاداری ئەوە نیە هیچ یاسایەک لەمبارەیەوە هەبێت، سەرباری ئەوەش ئامادە نیە لەوبارەوە سکاڵا تۆمار بکات «من تەنانەت لەلای خێزانەکەی خۆشم ناتوانم باسی ئەم حاڵەتە بکەم، چونکە لۆمەم دەکەن و من بە کەمتەرخەم دەزانن».

لێوار ئیبراهیم، لێپرسراوی سەنتەری راوێژکاریی خێزانی لە گەرمیان، کە سەنتەرەکەیان خێزانەکان بۆ زۆر کێشەی ناوخۆیان رویان لێدەکەن، لەمبارەیەوە باس لەوەدەکات «خێزانەکان ئەمە بە بابەتێکی هەستیار دەزانن و هەر لەناوخۆیاندا دەمێنێتەوە و نایهێننە لای ئێمە».

ئەم حاڵەتە و مانەوەی بەوشێوەیە، دەبێتە ئەو خۆرەیەی کە ناخی قوربانیەکە دەخوات و وای لێدێت پرۆسەی هاوسەرگیریی بەگشتی لەپێشچاودا ناشرین بێت.

کارزان فوئاد، توێژەری دەرونی، بۆ (نەوژین) وتی: «قوربانیانی ئەم حاڵەتانە توشی نەخۆشی خەمۆکی و گۆشەگیریی دەبن و تەنانەت وا دەکات پەنا ببەنە بەر خۆکوشتن، ئەمەش زیاتر لەوەوە سەرچاوە دەگرێت کە لە ترسی قسە و لۆمەی کۆمەڵگا، تەنانەت ناتوانن سکاڵاش تۆمار بکەن».

بۆ ئەوەی داهاتو پەشیمان نەبی ئێستا ئەمانە بۆ منالّەکەت بکە!

■ روناک ئەکبەر

منالّ یەکێکە لەو نیعمەتانەی کەخوای گەورە بەئێمەی بەخشیوە، بۆیە یەکێک لەو کارە قورسانەی دوچاری دایک و باوک دەبێتەوە پەروەردەکردنی منالّەکەیانە، چونکە ئەرکێکە پێویستی بەزانیاری و لێهاتویی هەیە، بەپێچەوانەوە کاردانەوەی خراپی دەبێت لەسەر منالّ.

هەمو دایبابێک پێویستە پێش ئەوەی بیرلەهێنانی منالّ بکەنەوە، بیر لە پەروەردەکردنی بکەنەوە، چونکە منالّ بەبێ پەروەردەیەکی تەندروست، دەبێتە هۆی کێشە و ئاژاوەو ناڕەحەتی بۆ خێزان و کۆمەڵگاکەی.

یەکێک لە کێشەکانی پەروەردەکردن نەبونی پەیوەندییەکی دروست و هاوڕێیانەیە لەنێوان دایباب و منالّ دا. زۆرجار سەرنجی ئەوەمان داوە ئەم پەیوەندییە لەبری ئەوەی پەیوەندییەکی دروستی پڕ خۆشەویستی و هاوڕێیانە بێت، پەیوەندییەکە زیاتر لە شێوەی پەیوەندی ئاغا و کۆیلە، یان سەردار و خزمەتکارە، کە ئەمە یەکێکە لە هەڵە کوشندەکانی پەروەردەی تاک، هەر ئەمەش بوەتە هۆی ئەوەی زۆرجار تاکێک دروست بێت کە هەست بە بەرپرسیارێتی نەکات و تاکێک نەبێت چالاک و داهێنەر و لە زۆر حاڵەتیشدا تاکێکی لادەر و بێ پرۆژە بێت و لەبری ئەوەی وزەیەک بێت بۆ جەستەی کۆمەڵگە، دەبێتە بارێک بەسەر جەستەی کۆمەڵگەوە.

زۆرێک لە دەروننناس و کۆمەڵناسان هۆکارەکانی لادانی تاک و ئالودەبونیان بە ماددەی هۆشبەر و کەوتنە نێو تۆڕی تاوانکاریی و تیرۆریستییەوە، دەگەڕێننەوە بۆ نەبونی پەروەردەیەکی دروست و مامەڵەیەکی نادروستی دایباب لەگەڵ منالّ دا، ئەم ئامۆژگاریانەی خوارەوە یارمەتی تۆی دایک و باوک دەدات کە بەشێوەیەکی باشتر و تەندروست منالّەکانتان پەروەردە بکەن:

١. سۆز و خۆشەویستییەکی زیاتر بە منالّەکانتان ببەخشن، چونکە ئەمە گرنگییەکی زۆری هەیە. بۆ ئەوەی منالّەکانتان هەست بە ئاسودەیی و بە دڵنیایی بکەن، بۆ ئەوەی جگەرگۆشەکانتان خۆشەویستی و هاوبەستەبونی خێزانییان بۆتان هەبێت.

٢. رۆژانە کاتێکی دیاریکراوتان هەبێت کە بەخۆشی و شادی و بە قسەی خۆش و بە پێکەنین لەگەڵ منالّەکاتان بە سەربەرن. فێری هەندێک بەهرە و شارەزاییان بکەن. یاریش فەرامۆش مەکەن، پێویستییەکی گرنگی منالّانە و شێوازێکی ئاسانی پەروەردەییە.

> یاریی شێوازێکی ئاسانی پەروەردەییە

٣. منالّەکانتان فێربکەن راست لە هەڵە، باش لە خراپ جیابکەنەوە. فێری بەها جوانەکان و بنەما رەوشتییەکانیان بکەن، تا لە منالّییەوە خویان پێوەبگرن.

٤. رێزگرتنی دولایی لە نێوان خێزاندا زۆر گرنگە، پێویستە هەمو ئەندامانی خێزان، گەورە و بچوک رێز لە یەکتری بگرن و روحی لێبوردەیی بالّبکێشێ بەسەریاندا.

٥. مافێکی رەوای منالّانە کە بە ئازادی گوزارشت لە را و بۆچونەکانیان بکەن، بە تایبەتیش لەو بابەتانەی کە پەیوەندییان بە خودی خۆیانەوە هەیە. پێویستە دایکان و باوکان رێز لە راکانیان بگرن و گوێیانیان لێبگرن و لێیان تێبگەن و گرنگییان پێبدەن.

> مافێکی رەوای منالّانە گوزارشت لە را و بۆچونەکانیان بکەن

٦. پێویستە ئێوەی دایکان و باوکان بە هەڵە وەڵامی هەڵەکانی منالّەکانتان نەدەنەوە. ئەگەر هەڵەیان کرد، بواریان بدەنێ با بیربکەنەوە و خۆیان هەڵەکانیان راست بکەنەوە.

٧. دەرەوەی منالّ، یان کۆڵان، کاریگەریان لەسەر منالّەکانتان دەبێت، دەشێت فشارێکی زیاتریش بخەنە سەر ئێوەی دایکان و باوکان، چونکە لە سنوری دەرەوەی منالّ وخێزان، پەروەردە و رەفتاری جیاواز هەن، بۆیە پێویستە بە باشی چاودێرییان بکەن.

٨. پێویستە ئێوەی دایکان و باوکان، لە پەروەردەکردنی دروستی منالّەکانتان هاوڕا و هاوپلان و هاوبڕیار بن. پێویستیشە هەندێک یاسای ئاسانی سنورداری خێزانیش بۆ منالّەکانتان دابنێن، با وا تێنەگەن کە ئازادی بەرەڵایە و بێ لێپێچینەوەیە. ناشبێت لەبەردەم کەسانی تردا، سزای منالّەکانتان بدەن، ناشبێت زەبر و تووندوتیژی لە گەڵ منالّەکانتان بەکاربهێنن. هەروەک بە وشەی نەشیاویش هەستیان بریندار مەکەن.

٩. منالّەکانتان وا فێربکەن کە راستییەکان چەند رویەکیان هەیە. پێویستە رێز لە هەمو رایەک بگیرێت گەر جیاوازیشبن لەگەڵ راکانیاندا، مافی هەر مرۆڤێکە کە بە ئازادی گوزارشت لە را و سەرنج و بۆچونەکانی خۆی بکات.

١٠. هاندان و ستایش و پیزانین و پاداشت و خەڵاتکردن، بە زاری بن یا بە ماددی، کاریگەریی ئەرێنییان بۆ منالّەکانتان هەیە، کە منالّەکانتان کاری باش ئەنجام دەدەن یا نمرەی بەرز لە وانەکانیاندا بەدەستدەهێنن، یا رەفتارێکی جوان دەنوێنن، شایەنی ئەوەن کە ئاماژەیان پێبدەن و پێزانینتان بۆیان هەبێت و رێزیان لێبگرن.

گەلێک شێوازی هاندان و پێزانین هەن، وەکو: ماچیان بکەن، چەپڵەیان بۆ لێبدەن، یان بە وشەگەلێکی جوانی وەکو: (هەی ئافەرین، دەستخۆش، هەربژی، نایابە، زۆر جوانە و...هتد) ستایشیان بکەن، یاخود خەڵاتێکی ماددییان پێشکەشبکەن وەکو: (نوقڵ، یاری، جلێکی جوان و ... هتد).

١١. زۆر پێویستە کە ئێوەی دایکان و باوکان هەردەم پێشەنگ و نمونەی باش بن بۆ منالّەکانتان، چونکە منالّەکانتان بە زۆری چاو لە ئێوە دەکەن و لاسایی کار و رەفتار و هەڵسوکەوت و قسەکانی ئێوە دەکەنەوە، ئیتر بە باشی بێت یان بە خراپی، وەکو کورد دەڵێت: «گەورە ئاو دەڕێژێ و بچوک پێی تێدەخات».

ژن و جوانی..

> هەمومان جوانیمان بەلاوە گرنگە، بەڵام چ جۆرە جوانیەک؟

■ هەنار موفتی

جوانی دیاریەکی بە نرخە بۆ هەر کەسێک، مایەی هەست کردنە بە ئاسودەیی و ئارامی. کەسمان نیە جوانیمان بەلاوە گرنگ نەبێت، بەڵام کامە و چ جۆرە جوانیەک؟

بۆ ژن، جوانی بابەتێکی زۆر گرنگ و هەستیاریشە، هەڵقوڵاوە لە ئاشتی و ئارامی و پاکی ناخی مرۆڤ بەگشتی و ئافرەت بە تایبەتی و بڕوا و باوەڕبەخۆکردنە بۆ ئەو جەستەیەی کە پارێزگاری لە تەندروستی و رێکی دەکەین.

جوانی ئەگەرچی بابەتێکی رێژەییە، بەڵام هۆیەکە بۆ بەردەوامی بەختیاری هەمو مرۆڤێک، دیارە پێناسە و پێوانەکانیش بۆ جوانی جۆراوجۆر و جیاوازن و ناتوانین لە یەک گۆشەدا کورتی بکەینەوە، بەڵام ئەم بابەتە بەوپێیەی گرنگیەکی زۆری دەبێت لە ژیان دا، هەربۆیە پەیوەندیەکی تاڕادەیەک راستەوخۆی هەیە بەکێشەی جۆربەجۆرەکان لە ناو هەمو کۆمەڵگایەک دا.

پێشکەوتنی رەوڕەوەی ژیان و هاتنە ئارای رۆڵی زیاتری ژنان، ئەوەمان پێدەڵێن کە جوانی روخسار بەتەنیا بەس نیە، چونکە ژنی سەردەم دەبێت لەپاڵ جوانی روخسار و دەرەوەیشی دا، ناخ و تێفکرین و بیرکردنەوەیشی جوان بێت، ئەگەرچی لە دونیادا هەڵمەتێکی چڕ هەیە کە تەنها تەرکیز لەسەر جوانی روخسار و لەشولار دەکاتەوە، بەڵام ئەمانە بابەتی ساکار و تێپەڕن.

گرنگە لە پاڵ جوانی و پێداوراو سروشتیەکانی روخسار و جەستەدا، ژن هەوڵ بدات خۆی رۆشنبیر بکات و خاوەنی خەون و وره و تێڕوانینی بەرز بێت بۆ ژیان، چونکە هەمو ئەوانە بەیەکەوە بەشێکین لە جوانیەکانی ژن. جوانی ناخ و فیکر، جیاناکرێنەوە لەجوانی روخسار و دیمەنی دەرەوەی، بۆیە هەمو ئەمانە لە هۆکارە گرنگەکانی بەهێزبونی کەسێتی و جوان دەرکەوتنی مرۆڤەکانن.

جوانی تەنیا ئەوە نیە کەوا مرۆڤ غەرقی ساتێکی تێپەڕی خۆشی بەهۆی روخسار و جەستەیەکی جوانەوە دەکات، بەڵکو ژنی جوان ئەو ژنەیە کەوا خاوەن کەسایەتیەکی بەهێز و خوڕەوشتێکی بەرزو رویەکی گەشی پڕ لە خەندە و فیکرێکی پڕ و سەرنجڕاکێش بێت.

جوانی روخسار ئەگەر لەتەمەنێکدا زۆر مایەی گرنگیپێدان بێت، ئەوا دواتر و کاتێک مرۆڤ دەچێتە ناو سااڵنەوە و پیری بەرۆکی پێدەگرێت، هێدی هێدی کەمدەکات و دادەشکێت، وەک لە کوردەواریی دا دەوترێت «جوانی تا سەر نیە»، بە دڵنیایەوە هیچ جوانیەک وەک خۆی نامێنێت، دۆخی ژیان و ئەو ناڕەحەتی و ژینگە کۆمەڵایەتی و ژیانیەی کە بەسەر ژنان دا دێت، کاریگەری تەواویان هەیە لەم رووەو.

پاش تێپەڕینی سااڵنیش و کاتێک جوانی روخسار وردەوردە چۆک دادەدات لەبەرامبەر چەپۆکی رۆژگار، کاتێک پیری لۆچ دەخاتە ئەو پێستەی جاران جوان و سفت و ساف بو، ئەوەی دەمێنێتەوە ئەوەیە تاچەند جوانیەکەی ناخت پاراستوە؟ تاچەند واتکردوە لە ناوەوەڕا، لە هزر و بیرکردنەوەت دا پارێزگاریی لە جوانیەکەت بکەیت؟

بۆیە کاتێک گرنگیی بە جوانی روخسار و دەرەوەت دەدەی کە بابەتێکی تێپەڕی کاتیە، ئەوەشت لەبیر بێت کە جوانی ناوەوە پشتگوێ نەخەیت کە گەوهەرێکی جاوید و نەمر و نەبڕاوەی تۆ و کەسێتی تۆیە.

«حاشور» چیە و سود و زیانەکانی چین؟

■ نەوژین، خۆشبین جەلال

تادێت شێوازەکانی جوانکاریی بەگشتی و جوانکاری پێست و روخسار پەرەدەسێنێت، ماوەیەکیشە شێوازێکی تری جوانکاری بڕەوی پەیدا کردوە کە بە (حاشور) ناودەبرێت، ئەم شێوازە ئەگەرچی ژنان پەنای بۆ دەبەن، بەڵام شارەزایان هۆشداریی لەبارەوە دەدەن.

حاشور بریتیە لە پرۆسەی هێڵکاریی و تۆخکردنەوەی برۆ، ئەویش لەرێگەی دەرزیەوە دەکرێت کە بە هێڵێک بەسەر برۆدا دەکێشرێت و دوای چەند جەلسەیەک شوێنی برۆی کەسەکە ڕەنگدار دەکات.

ئەو ژنانەی ئەم جوانکاریەیان کردوە، ڕایان جیاوازە لەبارەی سودەکانی، هەیە پێی باشە و هەشە ڕایدەگەیەنێت کە مەترسی لەسەر ژیانی دروست کردوە.

مهاباد محەمەد، ٤٥ ساڵ، یەکێکە لەو ژنانەی حاشوری کردوە. وتی: بێئاگا بوم لەو زیانانەی لەحاشوردا هەیە، بەتایبەت بۆ کەسێکی وەکو من کە نەخۆشی شەکرەم هەیە، بەو هۆیەوە چەندینجار سەردانی پزیشکم کردوە بۆ لابردنی حاشورەکە.

ئەو پێیوایە خۆشبەخت بوە، بەوەی حاشورەکەی بە یەک چین بۆ کراوە و زو کاڵ بوەتەوە، دەشڵێت: «زۆر پەشیمانم لەکردنی و هەرگیز ئەو هەڵەیە دوبارە ناکەمەوە کەژیانم بخاتە مەترسیەوە».

پرسیار ئەوەیە: زیانەکانی ئەم جوانکارییە چیە و چی وادەکات پزیشکان هۆشداریی بدەن لە ئەنجامدانی؟

د. کەژان عەلی تۆفیق، پزیشکی پسپۆری نەخۆشیەکانی پێست، لەمبارەیەوە دەڵێت: «کردنی حاشور لەلایەن پزیشکەکانەوە ڕێگە پێ نەدراوە و نابێت ئەنجام بدرێت، بەهۆی ئەوەی زیانی تەندروستی زۆرە و دەبێتە هۆی گواستنەوەی نەخۆشی و هەوکردنی پێست و هەندێکجار دروستبونی گرێ، بۆ ئەو کەسانەشی نەخۆشی دڕێژخایەنیان هەیە وەک شەکرە، دەبێتە هۆی خوێنبەربون».

ئەم وتانە، ژنێکیش جەختی لێکردەوە کە خۆی حاشوری کردوە.

ژیان مەحمود، ٢٧ ساڵ، بۆ (نەوژین) وتی: «دوگیان بوم، جەلسەی یەکەمی حاشورم کرد، پزیشکەکان ئاگاداریان کردمەوە لەخراپی حاشور لەماوەی دوگیانیدا، بەهۆی ئەوەی هۆرمۆنی جەستە گۆڕانی بەسەردا دێت لەماوەی دوگیانیدا، بڕیارم دا وازی لێ بهێنم». لەبەرامبەریشدا ژنانی دیکە هەن کە حاشوریان کردوە و لێی ڕازیین و باس لەوە دەکەن زیانی بۆیان نەبوە.

شنە ئازاد، ٢٥ ساڵ، بۆ (نەوژین) وتی: «بەهۆی ئەو ناڕێکیەی لەبرۆمدا هەبو، هەستم بە کەموکورتی و ناتەواویی دەکرد لە ڕوخسارم دا، ئەمەیش زۆر بێزار و ناڕەحەتی کردبوم، بۆیە بڕیارم دا حاشور بکەم، وا دو ساڵە کردومە تا ئێستا کاڵ نەبوەتەوە و سودێکی زۆری پێ بەخشیوم».

> ئەوانەی حاشوریان کردوە، ڕایان جیاوازە لەبارەی سودەکانی

حاشور لە سەنتەر و ئارایشتگاکان دا ئەنجام دەدرێت، بۆ ئەنجامدانیشی چەند مەرجێک هەیە، دیارترینیان ئەوەیە نابێت تەمەنی لە خوار ١٨ ساڵەوە بێت و نەخۆشی دڕێژخایەنی هەبێت. سەرباری ئەمانەش، سەرکەوتنی پرۆسەکە بەندە بە جۆری پێستەکەوە. شەوبۆ کەریم، ٢٣ ساڵ، یەکێکە لەوانەی لە ساڵێکدا ٤ جار حاشوری کردوە، بەڵام هێشتا لێی ڕازیی نیە «بەهۆی ئەوەی پێستم چەورە، ڕەنگەکە نایگرێت و بۆیەکەی لێ دەبێتەوە، بۆیە ئێستا دەمەوێت چەند جارێکی تریش تاقی بکەمەوە تا پێستم بیگرێت».

د. کەژان، جەختی لە بونی ئەم حاڵەتە کردەوە و وتی: ژنانێکی زۆر ڕومان لێدەکەن کە حاشورەکەیان بەدڵ نیە یان ئاگادار کراونەتەوە لە زیانەکانی، دەیانەوێت چارەسەریان بکەین و بە لەیزەر لایبدەین.

ئاکامە وێرانکەرەکانی تۆندوتیژیی لەسەر تەندروستی ژنان

■ د. محەمەد ئەلعوبەیدی

تۆندوتیژی دژ بە ژنان بەیەکێک لە هۆکارە سەرەکیەکانی بڕینداربون یان پەککەوتنی هەمو یان بەشێکی جەستە دێتە هەژمار لە زۆر ناوچەی جیهان دا، ئەمە سەرباری ئەو کاریگەریی و لێکەوتانەی کە دەیبێت لەسەر تەندروستی جەستەیی و دەرونی و سێکسی و منداڵبون دا. تۆندوتیژی کاریگەری و دەرهاویشتەی دورمەودای دەبێت چ لەسەر ئەو ژنانەی ڕوبەڕوی دەبنەوە، یان لەسەر منداڵ و کۆڕپەکانیان.

> تۆندوتیژیی قوربانیەکە توشی چەندین جۆری نەخۆشی دەکات

من لێرەدا جەخت لە کاریگەرییە تەندورستیەکانی تۆندوتیژی دژ بە ژنان دەکەمەوە، چونکە ئێستا لە جیهاندا تۆندوتیژی یەکێکە لە کێشە تەندروستیە گەورەکان، بەشێوەیەک کە ئامارە جیهانیەکان ئاماژە بەوەدەکەن ٣٥٪ی ژنانی جیهان ڕوبەڕوی تۆندوتیژی دەبنەوە لەسەر دەستی هاوسەر و هاوژین یان کەسانی تر.

ئەم حاڵەتە، کاریگەریی زۆر بەسەر لایەنی تەندروستی ژنانەوە بەجێدێڵێت و کێشەی زۆری جەستەیی و دەرونی و سێکسی بۆ دروست دەکات، لەپاڵ کارگەریی دانان لە تەندروستی منداڵبون و کۆرپە.

لێرەدا بە وردیی ئەو مەترسی و کاریگەرییانە باس دەکەین، کە تۆندوتیژی لەسەر تەندروستی ژنان دروستی دەکات:

١. دەبێتە هۆی دەرەنجامی کوژەر، وەکو: کوشتن یان خۆکوشتن.

٢. دەبێتە هۆی بریندارییە. بەپێی ئامارەکان ٤٢٪ی ئەو ژنانەی ڕوبەڕوی تۆندوتیژی دەبنەوە لەسەر دەستی هاوسەر و هاوژینەکانیان، توشی بریندارییە و پێکران دەبنەوە لە ئەنجامی ئەو تۆندوتیژییەدا.

٣. ڕەنگە بەهۆی ئەو تۆندوتیژیەوە «بەتایبەتی تۆندوتیژی سێکسی»، حاڵەتی دوگیانبونی نەویستراو، یان لەبارچونی کۆرپەلە و کێشەی تری پەیوەندیار بە تەندروستی ژنانی لێبکەوێتەوە، هەروەک ڕەنگە توشی قایرۆسی هەندێک نەخۆشی گوازراوە بێت، لەنمونەی «ئەیدز».

بەپێی شیکارییەک لە ساڵی ٢٠١٣ دا، دەرکەوتوە ئەو ژنانەی کە ڕوبەڕوی تۆندوتیژی جەستەیی یان سێکسی دەبنەوە، ئەگەری توشبونیان بە نەخۆشی ئەیدز ئەوەندە و نیوێک زیاترە لەو ژنانە ڕوبەڕوی ئەم حاڵەتە نەبونەتەوە، هەروەک ئەگەری توشبونیان بە لەبارچون، دو ئەوەندەی ئەو ژنانەیە کە ڕوبەڕوی تۆندوتیژیەکە نەبونەتەوە.

٤. تۆندوتیژی لەکاتی دوگیانی دا، ئەگەری لەبارچونی خۆیی منداڵ، یان لەدایکبونی کۆرپەلە بە مردویی، یاخود لەدایکبونی کۆرپەلە بە ناتەواوی یاخود لاوازی کێشی کۆرپەلە، زیاتر دەکات.

٥. ڕەنگە ئەم تۆندوتیژیە سەربکێشێت بۆ توشبونی قوربانیەکە بە نەخۆشی و کێشەی دەرونی، وەکو: نەخۆشی خەمۆکی، ماندوبونی زۆر، کەمخەویی و خراپ خەویی، نانناخواردن، کێشەی سۆزداریی و خۆکوشتن. هەروەک بەپێی لێکۆڵینەوەیەک، ئەگەری توشبونی قوربانیانی تۆندوتیژی بە نەخۆشی خەمۆکی یان ئالودەبون بە خواردنەوە کحولیەکان و مادە هۆشبەرەکان، دوهێندە زیاترە لەوانی تر.

٦. ڕەنگە کاریگەریی تری تەندروستی لەسەر قوربانیەکە بەجێبێڵێت، لەوانە: توشبون بە ژانەسەر، ئازار لە پشت و سک، ناڕێکی کاری ماسولکەکان، ناڕێکی کاری کۆئەندامی هەرس، کەم جوڵەیی و تێکچونی تەندروستی کەسەکە بەگشتی.

٧. ڕەنگە تۆندوتیژی بەتایبەتی لە دەمی منداڵی دا، ڕۆڵی هەبێت لە زیادبونی ئەگەری توشبون بە جگەرەکێشان و خواردنەوە کحولیەکان و گرتنەبەری ڕەفتاریی سێکسی مەترسیدار لە قۆناغەکانی دواتری تەمەن دا. هەروەک بەگشتی ئەم تۆندوتیژیە کاریگەریەکانی بەسەر ڕەفتاری کەسەکە پاش گەورەبون دەردەکەوێت و دەمێنێتەوە.

سەرچاوە: وێبسایتی (أرفع صوتك)، وەرگێڕانی: نەوژین.

چایی بۆ بەرەنگاربونەوەی شیرپەنجەی مەمک

■ نەوژین

زانایانی زانکۆی سانت لویسی ئەمریکی ئاشکرایان کرد کە رەنگە چای ببیێتە هۆی راوەستاندنی گەشەی هەمو جۆرە شیرپەنجەیەکی مەمک.

زانایان لەمیانەی توێژینەوەیەکیان دا، بەدواداچونیان کردوە بۆ کاریگەریی چای سەوز و چای «ئۆلۆنگ» لەسەر شیرپەنجە و لە ئاکامدا بۆیان روون بوەتەوە کە پوختەی ئەو دوچایە دەتوانێت گەشەکردنی خانە شیرپەنجەییەکانی مەمک رابگرن، بەڵام چای رەش ئەو توانایەی نییە.
ئاماژەبان بەوەشکردوە کە بەتایبەت چای (ئۆلۆنگ) دەتوانێت گەشەی خانە پیس و شێرپەنجەییەکان رابگرێت، ئەمەش بە فیعلی لە ناوچەی فۆجیانی چین دەرکەوتوە کە مۆلگەی چای (ئۆلۆنگ)ە و رێژەی توشبون بە شیرپەنجەی مەمک تیایدا ٣٦٪ کەمترە لەچاو ناوچەکانی دیکە.
ئاماژەیان بەوەشکردوە کە ئەو کەسانەی ئەو جۆرە چایە دەخۆنەوە، رێژەی توشبونیان بە شیرپەنجەی مەمک و زو مردنیان ٦٨٪ کەمترە لەچاو کەسانی دیکە.
ئۆلۆنگ، جۆرە چایەکە کە رەنگەکەی لەنێوان چای سەوز و چای رەش دایە و پێشتریش چەند توێژینەوەیەک باسیان لە سود و گرنگیەکەی کردوە.

مانا و کێشی ئۆنسەی زێڕ

■ نەوژین،
ئامادەکردنی: سالار حەسەن

زۆربەی رۆژەکان ئێمە لە کەناڵەکانی راگەیاندنەوە کاتێک موتابەعەی نرخی دراو و کانزاکان دەکەین، بەرگوێمان دەکەوێت کە نرخی یەک ئۆنسە زێڕ یان یەک ئۆنسە زیو یان .....هتد، بە ئەوەندە دۆلارە، بەڵام لای زۆربەمانە ناڕونە ئاخۆ ئۆنسە چیە؟ کێشی چەندە؟ ئاخۆ ئۆنسە یەک جۆرە؟

لێرەدا هەوڵدەدەم بە کورتی وەڵامی ئەو پرسیارانە بدەمەوە.
ئۆنسە، یەکێکە لە پێوانەکانی کێش و بەکاردێت بۆ کۆمەڵێک ماددەی جیاواز و لە هەمانکاتدا «ئۆقیە»شی پێدەوترێت و هێماکەشی لە بازاڕە نێودەوڵەتیەکاندا «OZ»ە.

* ئەسڵی وشەی ئۆنسە:
ئۆنسە لە بنەڕەتدا وشەیەکی لاتینیە و لە «Uncia»ەوە هاتوە لە زمانی کۆنی ئینگلیزیشدا بە «Ynsan» ناوبراوە.
ئۆنسە بەکاردێت بۆ پێوانەکردنی کانزاکان دو جۆر کێشی ئۆنسە هەیە لەسەر ئاستی جیهان:
یەکەم: ئۆنسەی نێودەوڵەتی کە کێشەکەی ٣١,١٠٣٤٧٦٨ گرامە. ئەوەی کە رۆژانە بەرگوێمان دەکەوێت و بەکاردێت بۆ پێوانەکردنی زێڕ و زیو و پلاتین و بە ئۆنسەی نێودەوڵەتی ناسراوە.
دوەم: ئۆنسەی مەلەکی کە کێشەکەی ٢٨,٣٤٩٥٢٣١ گرامە. ئەم جۆرە کێشەی ئۆنسە زیاتر بە ئۆنسەی مەلەکی ناسراوە و بەزۆری لە بریتانیا بەکاردێت، بەڵام لەسەر ئاستی جیهان جۆری یەکەمیان باوترە.
لەپاڵ ئەم دو جۆرەدا چەند جۆرێکی تری ئۆنسە هەیە کە لەسەر ئاستی دەوڵەتێک یان چەند دەوڵەتێکی هەرێمی یان پیشەیەک بەکاردەهێنرێن کە بریتین لە:
١. ئۆنسەی دەرمانخانەکان «أونصة الصيدليون»: لە هەمان کاتدا بە ئۆنسەی کیمیاوییەکانیش ناسراوە و هەمان کێشی ئۆنسەی نێودەوڵەتی هەیە.
٢. ئۆنسەی ماریا تیریزا: ئەم جۆرەیان بەکاردێت لە وڵاتانی ئەسیوپیا و ئەریتیریا و چەند دەوڵەتێکی تری ئەوروپی و کێشەکەی ٢٨,٠٦٦٨ گرامە.
٣. ئۆنسەی ئیسپانی: لە بنەڕەتدا لە ئیسپانیا بەکاردێت و کێشەکەی ٢٨,٧٥ گرامە.

> دو جۆر کێشی ئۆنسە هەیە لەسەر ئاستی جیهان

نەوژین، هێزە ئەفسوناوییەکەی کچانی گەرمیان

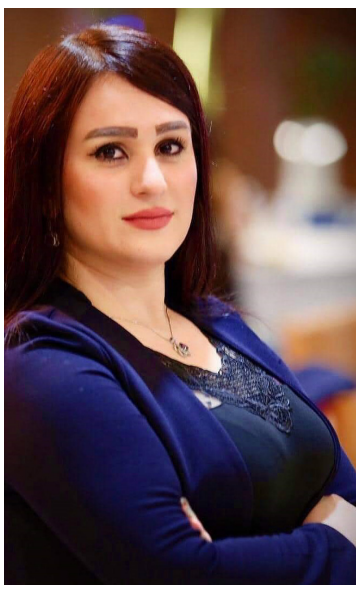

■ دێکان عەلی*

گومان لەوەدا نییە رۆژ بەدوای رۆژ کاری رۆژنامەوانی لەبەرەو پێشچونە و لەئێستا بەدەگمەن نەبێت سەرجەم شار و شارۆچکەکانی کوردستان رۆژنامە یاخود گۆڤارێکی تایبەت بەخۆی هەیە.

رۆژنامەی (نەوژین) لەدەڤەری گەرمیان، یەکێکە لەو رۆژنامانەی کە لەلایەن (رادیۆی دەنگ) بڵاودەکرێتەوە.
جیاوازی ئەم رۆژنامەیە لەوانی تر لەوەدایە، کە بەشێکی زۆری رۆژنامەنوسەکان کچان و ژنانی گەرمیانن، کە سەرجامیان پاش راهێنان و ئاشناکردن بەکاری رۆژنامەوانی، لەوێدا کار دەکەن.
لەم رۆژنامەیەدا ئەوەی جێگەی سەرنجە، دور کەوتنەوەیە لە تەقلید، واتە کرۆزانەوە بۆ دۆخی ژنان و بڵاوکردنەوەی هەستی نەرێنی، بەپێچەوانەوە ئاماژە بەتوانای ژنان دەکات و پاڵپشتی ژنان و کچان دەکات لەباشتر کردنی دۆخی ژیان و دۆخی کۆمەڵایەتی، ئەویش لە رێگەی بڵاوکردنەوەی راپۆرت لەسەر پێشکەوتن و سەرکەوتنی دۆخی ژنانی گەرمیان، هەروەها دورکەوتنەوە لە هێندە ترساندنی ژنان و کچان کە هێندە بڵێن ژن دۆخی خراپە ژن دەچەوسێندرێتەوە، بەڵکو بەپێچەوانەوە بەتەواوی هێزی کاریگەرە لەسەر بەهێزبونی ژنانی گەرمیان.
بەوپێیەی گەرمیان هەڵکەوتەی جوگرافی تاڕادەیەک قورسە تا کچان و ژنان بتوانن کاری تێدابکەن، بەڵکو بەپێچەوانەوە لەم رۆژنامە هێزێکی ئەفسوناوی لەژنە رۆژنامەنوسەکان دەبینرێت، بەهەموان دەڵێن ئێمەی ژنانی گەرمیان دەتوانین هەمو شت بکەین، هیچ شتێک مەحاڵ نییە.
لە ناوەڕۆکی رۆژنامەکە پەڕەکان تایبەتمەندی خۆیان هەیە و لێرەدا کەیسەکانی جێندەری و تۆندوتیژییەکان پشتگوێ نەخراون، سەرەڕای بڵاوکردنەوەی کەیسەکان، بەڵام هێز و توانای ژنان پشان دەدەن کە چۆن سەرکەوتوبون پاش تێپەڕاندنی دۆخی قورس و گران.
لەکۆتایدا ئەوە دەڵێم کە شانازی بە کچان و ژنانی گەرمیان دەکەم بۆ بروەدانیان بەکاری رۆژنامەوانی، بەهیوام هاوڕێ رۆژنامەنوسە کچەکانم لە رۆژنامەی (نەوژین) سەرکەوتو و بەردەوام بن، تا ببنە نمونەیەکی جوان و سەرکەوتوی کاری رۆژنامەوانی.

* فێرخوازی بەشی راگەیاندن لە زانکۆی سەڵاحەدین.

دەربارەی نەوژین

نەوژین، رۆژنامەیەکی سەربەخۆی تایبەتمەندە بە پرسەکانی ژنان، مانگانە لەلایەن رادیۆی دەنگ لە گەرمیان بڵاودەکرێتەوە.
یەکەم ژمارەی لە ٢٠١٦/١٢/٢٦ دەرچوە.

رادیۆی دەنگ، پرۆژەیەکی میدیایی سەربەخۆیە لە ناوچەی گەرمیان، لە (٢٠١٠)ەوە بە پەخشی رادیۆیەکی لۆکاڵی دەستی پێکردوەو پاشان وێبسایتێکی داناوە.
رۆژنامەی (نەوژین) یەکێکە لە چالاکیەکانی پرۆژەی رادیۆی دەنگ بە پاڵپشتی سندوقی نیشتمانی بۆ دیموکراسی (NED) ئەمریکی.
رۆژنامەنوسانی ئەم رۆژنامەیە، ژمارەیەک کچن کەپێشتر خولی راهێنانیان لەلایەن رادیۆی دەنگەوە بۆ ئەنجامدراوەو زۆرینەیان پێشتر کاری رۆژنامەوانییان نەکردوە.

بۆ پەیوەندیکردن بە رۆژنامەکەوە

تەلەفۆن:
٠٧٤٨٠٢٠٧٤٠٠

ئیمەیڵ:
nawzhinnewspaper@gmail.com

فەیسبوک:
nawzhinnewspaper

دەتوانن لەماڵپەڕی رادیۆی دەنگ کۆپی ئیلیکترۆنی ژمارەکانی رۆژنامەکە ببینن

www.radiodang.org

توندوتیژیی دژی ژنان لە 4 تابلۆ دا

تابلۆی شێوەکار دیلان سەلام

تابلۆی شێوەکار سۆلاف

تابلۆی شێوەکار دیلان سەلام

تابلۆی شێوەکار ئۆشین ئیحسان